БҮРҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫ ХЫЫДАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1931 даалаа үндезилетиптиг

1954 ОКТЯБРЬ 20 СРЕДА № 209 (3146)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Севастопольдуң маадырлыг камгалалының 100 чыл оюн демдеглээни (1 арын).

Совет Тываның 10 чыл оюн таварыштыр организастаан делгелгениң ажыттынганы (1 арын).

Бий-Хем районнуң «Кызыл тараачы» көдээ ажыл-агый артелиниң чедишкиннери (2 арын).

Областың колхозтарында тудуг ажылының көргүзүү (2 арын).

В. Прокофьев.—Коммунистиг мораль дугайында (2—3 арыннар).

МАЛ КЫШТАГЛАДЫЫШКЫНЫНГА БЕЛЕТКЕЛДИ ҮЛЕГЕРЛИГ ЧОРУДАР (3 арын).

Д. Дыртык.— Малдар одарлаашкында (3 арын).

Х Синков,—Арткан тараларны дүрген ажаап алыр (3 арын).

УЛУС ДЕМОКРАТИЯЗЫНЫҢ ЧУРТТАРЫНДА (3 арын).

М. Федоров.—АКШ-та соңгулда мурнуңуң кампаниязы (4 арын).

Совет далайжыларының маадырлыг чоруунуң дугайында голланды солуннарының бижиш турары (4 арын).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының тоску сессиязы (4 арын).

МАЛ КЫШТАГЛАДЫЫШКЫНЫН ОРГАНИЗАСТЫГ ЧОРУДАР

Мал кыштагладыышкыны болза, мал фермаларының ажылының эң-не харыысалгалыг үези болур. Фермаларда бүгү малдың кыштагладыышкынын эки организастаан тудум-на, малдың баш саны улам-на өзер болгаш ооң продуктулуу дыка көвүдээр.

Малды янзы-бүрү чемнер-биле, чылыг, чаагайжытынган кажаалар-биле чогуур үеэинде хандырып, фермаларда хөй күш кирер, ылаңгыя чемнер болбаазырадыр ажылдарның механизастаашкынын чорудуп, малчыннарның күш-ажылын чөп организастап турган, кызын малды менди хамгалаар болгаш ооң продуктулуун бедидер чугула сорулганы партия болгаш чазак малчыннарның мурнунга салган. Чыл бүрүде мал кыштагладыышкынын эки организастап турар колхозтарда ниитиниң малының баш санының өзүлдези болгаш ооң продуктулуу бедик болуп, мал ажылын хөгжүдүрүниң планы чүгле долдур эвес, харын ажыр күүсетинип турар.

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозу эрткен чылда мал кыштагладыышкынын бүгү талазы-биле эки организастаан, ынчангаш ында малдың баш саны хорамчага таварышпаан. Мыйыстыг бода малдың баш санының өзүлдезиниң талазы-биле план 105,4 хуу, ооң иштинде инектериниң —102 хуу, хойларның болгаш өшкүлерниң —110 хуу күүсетинген. Чүгле сес ай дургузунда артельдиң мал ажылындан кирген акша орулгазы эрткен чыл-биле деңнээрге, бо чылын 123 муң рубль көвүдээн. Ында мал кыштагладыышкынына белеткел эки чоруп турар. Тудуг бригадазы чаңгыс-аай хевирлиг ийи хөй кажаазын болгаш бызаа, хаван кажааларын тудуп дооскаш, ажыглалда киирген.

Фермаларда чемнер болбаазырадып белеткээр, инек саар, мал суттарар, мал чемни болгаш өдек сөөртүр дээн ышкаш хөй күш кирер ажылдар механизастатынып турар. Фермалар эки суглуг, делгем одарлыг болгаш сиген кезер шелдүг черниң мырыңай чоогунда туруп турар. Колхоз силос салыышкынының планын күүсеткен болгаш малга четчир сигенни белеткээн, бо чылын мал фермаларының чанынга чаңгыс чылда үнер сигеннерни, силос культураларын, турнепс болгаш картофельди мал чеминге хереглээри-биле тараан.

Ол колхозта мал чемнериниң нормалары болгаш хүн чуруму тургустунган. Мал чемнерин план ёзугаар шын чарыгдаар болгаш чүгле эки болбаазыратынган чемнерни малга бээр. Фермаларның ажылдакчы бүрүзү малдың чемгерилгезиниң болгаш ажаалдазының чурумун шыңгыы сагыырын чедип алзын дээш колхоз баштаар чери малчыннарның зоотехниктиг өредилгезин организастааш, теоретиктиг өредилге-биле практиктиг ажылын чөп дүүштүрер сорулганы салган. Бүгү үзүн малды кыжын одарладырының планы кылдынган.

Мал кажааларының тудуунуң планын Чөөн-Хемчиктиң «Коммунизмче орук», Өвүрнүң «Кызыл түк», Эрзинниң «Сталинчы орук» колхозтары хамыкты мурнап күүсеткен. Каа-Хем районнуң колхозтары сиген белеткелиниң планын 116,8 хуу, силос салыышкынын 101,7 хуу күүсетпишаан, мал кыштагладыышкынының белеткелдерин дүрген доозар дээш хемчегларни ап турар. Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» колхозу бүгү мал кыштагларының септелгезин колдуунда дооскан, кыштагларже сиген сөөртүлгезин организастаан болгаш саван сараатташкынын шылыпкын доозар дээш ажылдап турар.

Эрткен чыл-биле деңнээрге, бо чылын областың колхозтарында хойнуң, мыйыстыг бода малдың, хаванның болгаш чылының саны 76 муң ажыг баш көвүдээн. Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозу ам 30 муң ажыг баш, Сталин аттыг колхоз 20 ажыг муң, Өвүр районнуң «Торгадыг» колхозу 13 муң ажыг, Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозу 17 муң ажыг баш малдыг. Малдың баш саны өзүп турары-биле чергелештир мал чемнерин хөй-биле белеткээри, малдың чаа кажааларын немей тудары онза чугула сорулга болур.

Мал кыштагладыышкынынга белеткелдиң темпизи дыка хөй районнарда бир демей эвес, ылаңгыя мал чемнериниң белеткелиниң планы күүсетинмээн. Чөөн-Хемчик районнуң колхозтары сентябрьның бирги чартыныдан эгелээш сиген белеткелиниң планын чүгле 44,4 хуу, «Вольшевик» колхоз 43,3 хуу, Ленин аттыг колхоз 20,5 хуу күүсеткен болгаш чоокка чедир-ле саван сараатташкынын эгелевээн.

Кызыл районнуң «Х Улуг хурал» колхозунда байдал ооң дээредевес. Артель чаңгыс-аай хевирлиг кажаалларның тудуун чорутпаан болгаш эрги кажаалларның септелгезин эгелевейн турган, сиген белеткелиниң планын чүгле 50 хуу күүсеткен. Тес-Хем районнуң Сталин аттыг колхозу сиген белеткелин чүгле 21,5 хуу күүседип алган, мал кажааларының тудуунуң болгаш септелгезиниң талазы-биле копчуг четпес ажылдаан.

Сут-Хөл, Чаа-Хөл, Тес-Хем районнарда мал кыштагладыышкынының белеткели хожудап турар. Бай-Тайга, Таңды районнар сиген белеткелиниң планын ыракта күүсетпээн. Ол районнарның партия, совет, көдээ ажыл-агый органнарының удуртукчулары сиген белеткелиниң планын күүседиринче бар күштерни болгаш бүгү болдунар аргаларны чөп ажыглап шыдаваан.

Малдың кышкы ажаалгазын эки хандырарының чугула үүлү—мал кажааларының тудуун болгаш септелгезин дүрген доозары база малдың янзы-бүрү чемнерин немей белеткээри—партия, совет көдээ ажыл-агый органнарының, колхозтарның болгаш МТС-териң сонгаарладып болбас сорулгазы болур.

Колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчулары мал чемнерин чөп ажыглаарынче онза кичээнгей салыры чугула. Колхоз, совхоз бүрүзү зооветажылдакчыларның киржилгези-биле мал чемнериниң чарыгдалының ай санында планын кылган турар. Бүгү-ле бар мал чемнерин шыңгыы кадагалыга тургузары чугула.

Зооветажылдакчылар мал фермаларының эргелекчилери, малчыннар-биле кады одар участоктарын ажыглаарының хуусаларын айтыр херек. Колхозтар кыштаглаашкынның эгезинде ырак одарларга, а соок эгелээнде ийикше, азы мал оолдап турар үеде кыштаглар чоогунга малды одарладыр, сигеннин болгаш өске-даа немелде чемнериниң нормазын доктаадыры чугула. Сигенни, саваңны, концентраттарны чогуур үеэинде кыштагларга сөөртүп чедирер дугайында колхозтар боттуг ажылдаар, фермаларга мал чемгерер саваларны болгаш черлерни, чем хайындырар, саваң кээндектээр, тараа чуурар херекселдерни тургузар херек.

Соок, өл-шык, каранғы кажаларга турган мал хөй чемни чарыгдап, аарыгны таваржып турарын практика көргүскен. Ынчангаш кажаалар чылыг, чырык, курғаг, ишти делгем болзун дээш шыңгыы кичээнгей салдынган турар ужурлуг. Колхоз бүрүзү чаш малдың кажааларын эки чылыглап, белеткеп алыры чугула. Колхозтарның болгаш совхозтарның мурнунда бир чугула сорулга болза, мал кажааларының тудуунуң планын күүседири, эрги кажааларны дүрген септеп доозары болур.

Районнарның партия, совет, комсомол, көдээ ажыл-агый органнарының удуртукчулары малдың хораашкынын болдурбас төлээде ёдарларда мал кыштагладыышкынының байдалынга хамаарыштыр үргүлчүүн хайгааралын тургузар хүлээлгелиг. Кышкы одарларга мал ажаарының талазы-биле ажылдарда турып турар малчыннарның болгаш өске-даа колхозчуларның материалдыг болгаш культурлуг чурттарга хандырылгазын эжиждер дээш шыңгыы хемчегларни алыр ужурлуг.

Партия, совет организацияларының сорулгазы болза, мал кыштагладыышкынының чедишкинниг белеткелин болгаш организастыг чорудулгазын тодаргай удуртуру, колхозчу малчыннарның ортузунга полит-кижизидилгелиг болгаш массалыг ажылды бедик деңнелге боттандырары болур.

Чолаачыларның үнелиг эгелээшкини

ФРУНЗЕ, октябрь 14. Киргиз ССР-ниң автомобиль транспортунуң болгаш чазаглыг оруктар министерствозунуң фрунзе авто базазының автомашиналарының мурнакчы чолаачылары, улуг Октябрьның 37 чыл оюн төлептиг уткуурунга белеткенмишаан, септелгелер үезиниң аразында хөй санныг чүктерни сөөртүү дээш, база бо хуусаанның иштинде автомобильдериниң ажылдаарын узадыры дээштиң чарыштыг калбартыш чоруткан.

Чолаачыларның эгелекчи саналын таварыштыр республиканың автотранспортунуң болгаш чазаглыг оруктар министерствозунуң Коллегиязының хуралы болган. Эгелекчи-чаартыкчы чолаачылар С. Сбитнев, А. Гришин болгаш М. Четвертак боттарының чугааларынга ажылының дуржулгазын чугааланнар. Эш Сбитнев капитал септелгени чаңгыс катап кылгаштың «ЗИС—150» деп машинага 300 муң ажыг километр маңнаткан. Ол чүгле сентябрьда 22,3 муң тонна километр чоразан—нормазын 174 хуу күүсеткен.

Республиканың автотранспортчулары ол-ла паркы-биле чүк сөөртүлгезин барык ийи катап улгаттырып болурун мурнакчы дуржулга көргүзүп турар.

Фрунзениң чолаачыларының эгелекчи саналын бүгү автобазаларга калбаа-биле нептередирин Министерствонуң коллегиязы сүмелээн.

(СЭТА).

Севастопольдуң маадырлыг камгалалының 100 чыл оюн демдеглээни

Москвага болган байырлыг хурал

1854—1855 чылдарда Севастопольдуң маадырлыг камгалалының чүс чыл оюнга холбаштыр найыслалдың ажылчы чоннарының Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң төлээлекчилери-биле каттышкан байырлыг хуралы октябрь 17-де Москвага Эвилелдер Бажыңының Колониалыг залынга болган.

Севастопольдуң маадырлыг камгалалының чүс чылының дугайында илеткелди адмирал В. А. Андреев кылган.

Байырлыг хуралдың киржикчилеринге улуг концерт көргүскен.

(СЭТА).

Севастопольга болган байырлыг хурал

СЕВАСТОПОЛЬ. Октябрь 16-ның кежээзинде флоттуң офицерлер бажыңынга Севастопольдуң камгалалының чүс чыл болганынга алдар болдурган байырлыг хурал болуп эрткен. Президиум столунуң артында Украинаның КП-зының ТК секретары эш Кириченко, УССР-ниң Министрлер Чөвүделиниң даргазының оралакчызы эш Сенин, Украинаның КП-зының Крым обкомунуң бирги секретары эш Полянский, адмирал Горшков, партияның Севастополь хооркомунуң секретары эш Коровченко, чогаалчы Сергеев-Ценский, маадыр хоорайның эң эки тудугжуларының бирээзи эш Данилов, башкы эш Чиченкова, Москваның, Ленинградтың, Киевтиң, Сталинградтың, Одессаның болгаш өске-даа хоорайларның ажылчы чоннарының төлээлериниң удуртукчулары олурганнар.

Байырлыг хуралды ажылчы чоннар депутаттарының Севастополь хоорай Совединиң күүскомунунуң даргазы эш Сосницкий ажыткан. 1854—1855 чылдарда Севастопольдуң маадырлыг камгалалының дугайында илеткелди адмирал Горшков кылган.

Севастополь хоорайны Кызыл Тук орден-биле шаннаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы хуралга номчаан. Олурушканнар ол бедик шаннаалды изин-биле утканнар.

Украинаның КП-зының ТК секретары эш Кириченкога сөс берген. Эш Кириченко бодунуң сезүүнүң төнчүзүнде УССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, Министрлер Чөвүделиниң болгаш Украинаның КП-зының Төп Комитединиң байырын нокчуурга үр, үзүктел чок байырлаашкын-биле олурушканнар утканнар.

Партияның Крым обкомунуң секретары эш Полянский, төлээлериниң удуртукчулары: Москваның ажылчы чоннарындан—Моссоветтиң күүскомунуң даргазының оралакчызы эш Леонов, Киевтен—хоорай Совединиң күүскомунуң даргазының оралакчызы эш Аркадьев, Ленинградтан — СЭКП-ниң Ленинград хооркомунуң секретары эш Митрофанов, Сталинградтан—хоорай Совединиң күүскомунуң даргазының оралакчызы эш Сомова, Одессадан —хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы эш Степаненко, байырлалга киржири-биле келген өске-даа хоорайларның ажылчы чоннарының төлээлекчилери байыр чедирип чүве чугааланнар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүделинге болгаш СЭКП ТК-га байырны хуралдың киржикчилери хүлээп алганнар.

Байырлыг хуралдың соонда улуг концерт болган.

(СЭТА).

„Маадырлыг Севастополь“ деп литература делгелгези Киевте ажыттынган

КИЕВ, октябрь 12-де. УССР-ниң Күрүнениң төөгү библиотеказында «Маадырлыг Севастополь» деп литература делгелгези ажыттынган.

Делгелге ийи бөлүктен тургустунган: «1854—1855 чылдарда крым дайынынга Севастопольдуң Маадырлыг камгалалы» база «Ада-чурттуң Улуг дайынынга (1941—1942 чылдарда) маадыр-хоорай Севастопольдуң камгалалы» .

Севастопольдуң баштайгы камгалалынга тураскаатган марксизм-ленинизмниң классиктериниң чогаалдарын делгелгеге киргирген дыка солун болуп турар. Камгалад хүннеринде орус кижилериниң маадырлыг чоруктарының дугайын ооң киржикчилери сураглыг орус хирург Пироговтун, шылгарангай орус шериг инженер Тотлебенниң болгаш өскелериниң демдеглелдери, сактыышкыннары болгаш чагаалары чугаалап турар. Орус матростарның болгаш солдаттарның маадырлыг чоруктарын чырыдып турар литератураны, камгалалдың удуртукчулары адмирал Нахимовтун болгаш вице-адмирал Корниловтун ажыл-чорудулгазын көргүзүп турар документилерни база делген тургускан.

Ада-чурттуң Улуг дайынынга маадыр хоорайның камгалалының киржикчилериниң—коргуш чок совет дайынчыларның дугайын чугаалап турар хөй номнар болгаш материалдар делгетинип турар.

(СЭТА).

Севастопольдуң маадырлыг камгалалының чүс чылын байырлааны

Севастопольда далай парады

СЕВАСТОПОЛЬ, октябрь 17. Бөгүн маадыр хоорай байырлалдың шинчи хевиринде кире берген турган.

Эртенгиниң 10 шак. Далай парады эгелээн. Парадты хүлээп алган адмирал Баспстыйның катери болгаш Украинаның КП-ның ТК-ның секретары эш Кириченко, УССР-ниң Министрлер Чөвүделиниң даргазының бирги оралакчызы эш Сенин, Кара-далай флодунуң командылакчызы адмирал С. Г. Горшков, Партияның Крым обкомунуң секретары эш Полянский, Москвадан, Киевтен, Ленинградтан, Сталинградтан, Одессадан, Николаевтен байырлалга келген төлээлер, өске-даа хоорайларның ажылчы чоннарының төлээлекчилери, хоорайның партия болгаш совет организацияларының удуртукчулары, тудугларның болгаш бүдүрүлгелерниң мурнакчылары, Кара-далай флодунуң болгаш Таврический шериг округунуң адмиралдары, генералдары турган катер суг станциязындан шимчеп чорупкан.

Парадты хүлээп алган кижиниң катери кызыл туктуг шугум корабли-биле деңнештир турупкан. Адмирал алдарлыг байырлал-биле холбаштыр далайчыларның амыр мендизин айтырып, оларга байыр чедирген.

Аңаа харыы кылдыр матросчу «Ура!» диңмиреп үнген. Парадты хүлээп алган кижи чыскаалдыр тургузупкан корабльдерни эргээн. Ооң соонда эш Басистый «Адмирал Нахимов» деп крейсерниң кырынче үне берген матростарга, офицерлерге, адмиралдарга, генералдарга болгаш аалчыларга чүве чугаалаан. Ол бодунуң чугаазын улуг Коммунистиг партияның алдары дээш йөрээлдер-биле дооскан. Оркестр Совет Эвилелиниң Гимнизин күүсеткен.

Дайынчы корабльдерден болгаш катерлерден байырлал салютунуң даашташкыннары диңмиреп үнген. Далай парады доозулган.

(СЭТА).

Севастопольду Кызыл Тук орден-биле шаннаанынга холбаштыр болган митинг

Севастополь хоорайны Кызыл Тук орден-биле шаннаанынга холбаштыр Ленин шелүнге болган митингиге он-он муң ажылчы чоннар чыылган. Митингини партияның Севастополь хооркомунуң секретары эш Коровченко ажыткан. Севастопольду Кызыл Тук орден-биле шаннаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын ол номчаан.

Украин ССР-ниң Министрлер Чөвүделиниң даргазының бирги оралакчызы эш Сенинге сөс берген. УССР-ниң чазаанның болгаш Украинаның КП-ның Төп Комитединиң мурнундан база украин улустуң мурнундан ол Севастопольдуң маадырлыг камгалалының чүс чылының алдарлыг ою-биле болгаш хоорайны Кызыл Тук орден-биле шаннааны-биле холбаштыр маадыр хоорайның ажылчы чоннарынга болгаш эрес-маадырлыг Кара-далай флодунуң далайчыларынга изиг байыр чедирген.

Совет улустуң бүгү типилелгелериниң сорук киирикчизи болгаш организакчызы Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының алдары дээш йөрээлдер-биле эш Сенин бодунуң чугаазын дооскан.

Ажылчы чоннар депутаттарының Крым область Совединиң күүскомунуң даргазы эш Кузьменко, вице-адмирал Кулаков, шулукчу Жаров, маадыр хоорайның мурнакчы тудугжузу Данилов, шериг-далайчы Мышанский, комсомолдуң Севастополь хооркомунуң секретары Булагин олар митингиге чүве чугааланнар.

Маадыр хоорай Севастопольдуң ажылчы чоннарының болгаш Кара-далай Флодунуң шериг далайчыларының хөй муң кижи киржикчилиг митингизи ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүделинге болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комителинге чагаалы диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле хүлээп алган.

Митинг соонда улуг концерт болган. Хүн дүшү турда муң-муң ажылчы чоннар Кара-далай Флодунуң стадионунуң индирлерин дола берген. Аңаа ырның болгаш танцының улуг байырлалы болган. Бүдүрүлгелериниң, тудугларның, өредилге черлериниң, Кара-далай флодунуң корабльдериниң болгаш кезектериниң бот-тывынгыр уранчуулдериниң киржикчилериниң ниити ыры болган.

Кежээликтей хоорайга байырлалдың кайгамчык чырыткызынчак оттары хып үнген. Суг станциязынга улуг карнавал болган.

1854—1855 чылдарда Севастопольдуң маадырлыг камгалалының алдарлыг оюн болгаш Севастопольду Кызыл Тук орден-биле шаннаанын хоорайның ажылчы чоннары калбаа-биле демдеглээннер.

(СЭТА).

Совет Тываның 10 чыл оюн таварыштыр организастаан делгелгениң ажыттынганы

Октябрь 17. Боду бүткен чараш делгем парктың бүгү-ле үнүштери алдыннанчак шырайлыг өн-биле шыптынган. Баштары ак хар кедипкен бедек сыннардан какан күскү тааланчыг салгынга ыыштарның сарыг бүрүлери уурук-суурукта черже ужуп бадып турган. Ынчан Кызылдың Гастелло аттыг культура паркы байырлалдың шимелдези-биле онза кылдыр шиметинген. Коммунистиг партияның, Совет чазактың баштыңчыларының портреттери-биле болгаш «Тыва автономнуг областың 10 чыл ою делгерезин!», «Улуг орус улуска алдар!» дээн лозунгулар кызыл чайыт. Оркестрлиг хөгжүмнүң үнү диңмиреп, аскежиктиг өөрүшкүнүң ырлары чаңгыланып турган.

Шевергин кетиннипкен кижилер хоорайның кудумчу бүрүзүнден-не паркче шуужуп турганнар. Олар бөгүн маңаа күш-ажылга, культура-амыдыралга чедип алган чаа чедишкиннериниң түңнелин көргүскен делгелгени көөр дээш чедип келгеннер.

Эртенгиниң 10 шак үези. Культура паркының декторий залының ажиинде шелчүгеште дыка хөй кижилер дола берген. Делгелгени облкүүскомунуң даргазының оралакчызы эш Козленко ажыткаш, СЭКП-ның Тыва обкомунуң бирги секретары эш С. К. Токага сөс берген. Эш Тока бодунуң чугаазынга Совет Эвилелиниң улустарының акы-дуңма өг-бүлезинге Тываның киргениниң сөөлүнде, ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культурлуг деңнелиниң чайгылыш чок өзүлдези болза, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың Тыва дугайында үргүлчүүнүң сагыш салыышкынының тодаргай херечизи болурун демдеглээн. База социалистиг көдээ ажылагыйны көдүрер дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың айытканы улуг чаагай программаны амыдыралга боттандырар дээш демиселге бистиң областың МТС-теринде, совхозтарында, колхозтарында көдээ ажыл-агыйның хөй санныг мурнакчыларын өстүрүп үндүрген. Чижээ, Кызыл МТС-тиң тракторизи Дудник ышкаш хүнде бүдүрер нормазын 300 хуу күүсетпишаан, 680 га чер андарар турган 1680 ганы андарып, бодунуң ажылынын ылаптыг мастерлери болуп турар мурнакчыларның аттарын хөй-биле адап болур деп эш Тока чугаалаан.

Эш Токаның чугаазының сөөлүнде Кызыл районунда «Совет Тыва» колхозтуң даргазы эш Нурзатка сөс берген. Он чыл мурнунда хуу ажылдыг быдаргай чоразан араттар колхозчу амыдыралга каттышканнар. Ам 120 колхозчу өрегелер чылыг, чырык бажыңнар-биле хандыртынган. Колхозта чеди чыл школазы, магазин, кижи болгаш мал эмнелгелериниң салбырлары, өске-даа культура-амыдыралдың черлери бар апарганын Совет Тываның 10 чыл оюн таварыштыр колхоз күрүнеге эзт, дүк, тараа дужаалдазының планнарын ыракта ажыр күүсеткеш, байырлалга чедишкиннинг ужуражып турарын ол чугаалаан.

Ол ышкаш Бай-Хаак МТС-тиң трактор бригадазының бригадири эш Ермолаев Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң сентябрь, февраль-март болгаш июнь Пленумнарының доктаалдарын амыдыралга күүседир дээш МТС-тиң бүгү механизаторларының канчаар ажылдап турарын болгаш моон соңгаар оон-даа улуг чедишкиннерлиг ажылдаарын чугаалаан.

Делгелгеде үлетпүрүүн болгаш транспорттун, культура-чырыдыышкын албан черлериниң, уран чүүлүн, улус өредилгезиниң, кадык камгалалдың, көдээ ажылагыйның янзы-бүрү адырларының бо 10 чылдың дургузунда чайынналчак чаа базымнарны кылганын көргүзүп турар.

Культура хөгжүлдезиниң павильонунга кирип келирге көрүкчүүнүң мурнунда ном делгээн полк. Ында тыва чогаалчылар С. Токаның «Араттың сөзү», С. Сарыг-оолдуң «Чырык хүн», «Советтиг тыва». О. Саган-оолдуң «Сумудан келген оол», Л. Чадамбаның «Аас-кежик», Ю. Кюнзегештин «Ховунуң аялгалары», С. Сюрюн-оолдуң «Баштайгы ном» дээш өске-даа тыва чогаалчыларның чымындылары, өредилге номнары болгаш орустун алдарлыг чогаалчылары М. Горькийнин, А. Пушкининиң, В. Маяковскийниң, М. Лермонтовтуң болгаш марксизм-ленинизмниң классиктериниң тыва дылда очулгалары бар. Тыва национал театрның артистериниң орус, тыва дылдар кырында ойнаан шиилериниң хөй санының, артистериниң шиите ойнаарының улам мергежээнин болгаш областың кино четкизиниң санының өзүлдезин көргүскен.

Областа улус өредилгезиниң өзүүшкүнү онза. Ортумак болгаш дээди эртемнерни чедип ап турарларның саны чыл бүрүде көвүдээн. Ол ышкаш улус өредилгезинге чарыгдаар хөренги чыл бүрүде-ле улуг түнге өзүп турарын, база школачыларның янзы-бүрү уран шевер кылымалдарын көргүскен.

Тываның ырак-кыдыг бүгү-ле районнарында, хоорайларында эмнелге салбырларының болгаш эмчи кадрларның өзүп, аарыг улустар чыдар оруннарның чыл бүрүде көвүдеп, чонга эмчи дузаламчызының канчаар-даа аажок улуг калбарын турарының көргүзүглери бар.

Раскова аттыг даараныла комбинадының, алгы заводунуң, мебель фабриказының, аъш-чем комбинады дээш Кызылдың бо бүдүрүлгелериниң янзы-бүрү нарын шевер кылыгларын көргеш кижи мону маңаа кылбаан, өске улуг хоорайларга кыгандыр деп бодай берип болур хире. Чуут иштиниң бүдүрүлгелериниң мындыг шевер кылган үүлдери күш-ажылдың чаа сайзырангай чедишкинин көргүзүп турар.

Холунда сыптыг тарааны бедик көдүрүп алган турар орус болгаш тыва ийи кижиниң чуруун чураан павильон ырактан-на онзагай кылдыр көстүп турар. Ол дээрге көдээ ажыл-агый делгелгезиниң павильону-дур. Ында областың эң мурнакчы колхозтарының, совхозтарының, МТС-теринің көдээ - ажылагый талазы-биле улуг чедишкиннерин көргүзүп турар. Чижээ, Бай-Тайга районунда «Тиилелге» колхоз бир га турнепстен 723 центнер дүжүттү алган. Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозта саанчы Шведованың «Майка» деп шоладыг инээ бо чылдың 180 хүннеринде 1300 литр сүттү берген. Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхоз 78 га кызылтастың га бүрүзүнден 40 центнер дүжүттү алган. Ол ышкаш Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозтуң бүгү-ле ажыл-агыйының талазы-биле шылгарангай чедишкиннери онзагай болуп турар. База Чадаананың дуржулга станциязының янзы-бүрү сорттардыг чаагай дүжүттүг яблоколарын көргүскен.

Бистиң областың МТС-тери көдээ ажылагыйның күчүлүг техниказы-биле чепсегленгенин көргүзүп турар. Көдээ ажылагыйның бо делгелгезинде машина-трактор станциялары болгаш колхозтар амты үениң мурнакчы техниказы-биле чыл бүрүде чепсегленгенин болгаш тараа шелдерин калбартыш, ховуларның дүжүттүүн, малдың баш санының, ооң продуктулуунуң улуг өзүүшкүнүн көргүскен.

Совет Эвилелиниң күрүне гимнизин ырлатканының соонда делгелгеже киреринин кызыл лентазын С. К. Тока үзе кезиптерге чүс-чүс кижилериниң агымы олче үзүктелишкин чокка шуужа берген. Ол хүн хөй муң-муң кижилер делгелгени көргеннер.

Бии-Хем районнуң „Кызыл тараачын“ көдээ ажыл-агый артелиниң чедиишкиннери

«Кызыл тараачын» колхоз тургустунганындан бээр 20 чыл ажып турар. Колхоз чоокка чедир-ле сайзырангай эвес ажыл-агыйлыг турган. Мал болгаш чер ажылы кошкак хөгжүп, малдың нити баш саны чүгле 2000 баш чедип, оон продуктулуг куду болуп турган. Бир инектен 400—500 литр сүт саалдазын ап, малга быжыг чемсуурну чедимче чокка белеткеп турган болгаш колхозтуң орулгазы чылда чүгле 400 муң рубльден эртпейн турган.

Колхозтуң баштаар чери, ында партия эге организациязы колхозту хөй адырлыг ажыл-агый болдурар дээш практиктиг, организакчы хемчегларни алганының түңнелинде артельдиң нити ажылы көдүрүүшкүннүг хөгжүп эгелээн. Хову, мал, тудуг ажылының бригадаларының бригадирлеринге ак-сеткилдиг, колхозчуларга хүндүткелди чедип алган кижилерни киргген. Олар колхоз бүдүрүлгезин толушкын хөгжүдеринге күш-ажылдың организастаашкының, сагыга-чурумун шын тургузуп, мурнакчыларның дуржулгазын чүткүлдүүбиле нептередип турарлар.

СЭКП Төп Комитединиң сентябрь, февраль-март болгаш июнь Пленумнарының чөгүүгүг шиитпирлеринге сорук киргген колхозчулар төрээн колхозун чечектелдирери дээш күженнишкиннинг ажылдап турарлар.

Совет Эвилелиниң составынга Тыванын ажылчы чоннарының каттышканындан бээр 10 чыл оонга «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артели области бир дугаар миллионнер колхоз болуп, көдээ ажыл-агый, культура тургузуушкун талазы-биле улуг чедишкиннерлиг ужуражып турарын областың көдээ ажыл-агый делгелгезинде көргүскен.

МАЛ АЖЫЛЫ

Колхозтуң ажыл-агыйының кол адыры—мал ажылы. Он чылдың мурнунда колхоз чүгле 2 муң малдыг турганындан ам 6 муң ажыг баш чедип өскен. Колхозка күш ажылы чок турган болза, ам 1685 баш янзы-бүрү куштарны өстүрүп турар. Малдан алыр продукция дыка бедээн. Ылаңгыя сүт саалдазы болгаш хойдан дүк кыргылдазын ийи катап улгаткан. Мал ажылындан алыр акша орулга чыл бүрү көвүдеп турар. Эрткен чылын мал ажылындан 628 муң рубльдиң орулгазы колхозка киргген.

Малдың баш санын өстүрери-биле чергелештир оон продуктулуун бедидер сорулга-биле малдың уксаазын экижидеринче кол кичээнгейни колхоз баштаар чери болгаш малчыннар салып турар. Мыйыстыг бода малды симменталь уксаа-биле, хойну каракуль болгаш чиңге нарын дүктүг кошкарлар-биле, өшкүнү хөй чөөк бээр ангор уксаалыг хуналар-биле хайнактап турар. Малдың уксаазын экижиткени-биле оон алыр продукция ийи катап улгаткан.

Мал ажылын хөгжүдер болгаш оон продуктулуун бедилер арганы биске мергежилдиг малчыннар эккеп берген деп чүвени ол колхозтуң ажыл-агыйын делгээн булунчугаш болу-ла чугаалап турар. Мал ажылын хөгжүдеринге эштер: Бажина, Пестова, Фунтикова, Биче-Уруг, Коровина олар улуг рольдуг болганнар. Саанчы эш А. Пестова эрткен чылын бодунга быжыглап берген бөлүк инектеринден ортумаабиле 1744 литр сүтү инек бүрүзүндеи саап алган. Эң сүткүр «Красула» деп шолалыг инектен 149 хонукта 2700 литр, а ынчаарга дүн-хүнде 35 литр сүттү саап алган. Бо чылын чүгле 8 ай иштинде безин 1857 литр сүттү «Красула», 1637 литрни «Волга» деп инектерден саап алган. Сүт-бараан фермазында инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1200 литр сүттү саап алырын чедип алган. Бодунда быжыглатынган инек бүрүзүнден хөй сүт саалдазын алыр дээш күженнишкиннинг ажылдап турар саанчылар хөй. Чижээ, Биче-Уруг, Коровина, Лысова, оон-даа өскелер. Оон уламындан 1944 чылда бир саар инектен-не чылда 500 литр сүт саап ап турганындан бо чылдың чүгле 8 айларының дургузунда безин 960 литр сүттүң саалдазын алыр аргалыг болган.

Малдан хөй продукцияны алырда оон ажаалгазын болгаш чемгерилгезин экижиткенинден хамааржыр деп чүвени колхозтуң делген салган көргүзүглери чырыткыландыр херечилеп турар. Колхоз мал чеминге турнепсти, көк суланы, тарымал тооруктуг болгаш өске-даа чүүлдерни силоска тараан. Инектиң дириг деңзизинден болгаш продуктулуундан хамаарыштыр чемни нормалап берип турар. Кышкы үеде бир инекке бээр чемниң рациону болза: сиген—10 кг, саван—5 кг, шыктыг чемнер (силос, корнеплодтар)—15 кг, концентраттар—1,5 кг. Чайгы үеде инектерни эки оттуг одарларда кадарып турар. Ол үеде инек бүрүзү ортумаа-биле 10—15 литр сүттү берип турар.

Малдың продуктулуун бедидерде оон чаш төлүн доруктурарынга баш бурунгаар кичээнгей салыр, чүге дээрге, кадык, быжыг, семис, чаагай мал бүрүзү хөй продуктуну бээр. Чаш бызаалар азыраар талазы-биле колхозчу эш П. Фунтикова алдаржаан. Ол 6 чылдың дургузунда 500 ажыг бызааны доруктур азыраан болгаш дүн-хүнде ортумак дириг деңзи немежилгезин 600—700 грамм, а ынчаарга чамдык бызаалар 1100 грамм чедирген. Ындыг бызаларның 8 айлыында дириг деңзизи—270 килограмм чедип турган. Инекти семирти кадарар талазы-биле инекчи-кадарчылар Мазды Тупай биле Кол Костаган оларның кызымаккай күш-ажылын айтыры чугула. Оларның кадарып турар инектериниң дүн-хүнде ортумак деңзи немежилгези 950 грамм чедип турган.

Колхозта хой ажылы база-ла сайзыраан. Чүгле хой ажылындан безин эрткен чылын 350 муң рубльдиң орулгазын алган. Колхоз тургустунгандан бээр хой ажылы 25 катап өскен. Хойну каракуль уксаа-биле хайнактаары-биле кады чиңге нарын дүктүг хойларны өстүрериңче кирген. Хойнуң эдержилгезин колдуунда-ла тарып эдериштирер арга-биле чорудып турар. Бир хойдан 1—1,5 килограмм дүк кыргылдазын ап турганындан бо чылын ортумаабиле 2,3 килограммны кыргып алырын чедип алган.

Малдың быжыг чем суурун тургузарынче кол кичээнгей салдынган. Бо чылын малга чемнер белеткелиниң планын бүрүн күүседип, 18700 тонна сигенни, 600 тонна силосту, 4800 центнер корнеплодтарны болгаш чаңгыс чылдың тарымал үнүштеринден 6000 центнер сигенни белеткеп алган. Ол болза, малды кыштан хүр ажырарының курлавыры болуп турар. Мал ажылында хөй күш кирер ажылдарны механизастаарын чорудуп, мал фермаларында автосуттарылганы, аскылыг оруктарны кылып турар.

ЧЕР АЖЫЛЫ

Мал ажылындан аңгыда колхозтуң база бир кол ажылы чер ажылы болуп турар. Тараа бүдүрүлгезин сайзыратпайн мал ажылын хөгжүдүп шыдавас деп чүвени колхозчулар-даа, колхоз баштаар чери-даа быжыы-биле билген. Ынчангаш чер ажылының шөлүн калбартып, оон дүжүдүн бүдидер талазы-биле улуг ажылдарны чорутткан. 10 чылдың дургузунда колхозтуң тарылга шөлү 466 гектар турганындан 1718 гектар, оон иштинден тараа культуралары 450 гектардан 1602 гектар чедир өскен. Шаанда хуу ажылдыг тараачыннар эвээш биче тарып алган чериниң бир гектаранга 25—30 пуд тарааны ап турганынга болаарга, ам колхозтуң кежигүн бүрүзүнге-ле 9 ажыг гектар тарылга шөлү онаажып, оон гектар бүрүзүнден-не 100—150 пуд дүжүттү ап турар апарган.

Бии-Хем МТС-тиң механизаторларының көргүскен улуг дузаламчызының ачызында, база олар-биле колхозчуларның дем кадып ажылдаанының түңнелинде тараның дүжүдү дыка бедээн. Чижээ, бо чылдың дүжүдүнден кызылтастың гектар бүрүзүнден-не 20 центнерни, суланы—25 центнерни, чиңгетараны—30 центнерни алган. Колхоз бо чылын 1000 ажыг гектар кур болгаш курккан черни шиңгээдип алган. Колхоз часкы андарылганы кылбайн, баш бурунгаар бүрүн белеткеп болбазыраткан тарааны тарып турар. Тарааны бедидрештир чажар арга-биле чорутткан.

Колхозта хову ажылының мурнакчыларының хүрээлеңи өзүп турар. Хову ажылын сайзырадырынга эштер Новаажык, Кызыл-Аас, Алыйбан, Толбаев, Баян, Горев олар эки киришкеннер. Колхозта тараа бүдүрүлгезин бүрүн механизастаан. Ылаңгыя тарааны арыглаарын, кургадырын болгаш өске-даа ажылдарын механизастаарын хандырган. Колхозтуң тарылга шөлүнде ногаа, картофель болгаш мал чеми культуралар алаан черни эөлеп турар. Бо чылын мал чемнери болур 24 гектар турнепсти, 26 гектар силос культураларын тараан. Ол ышкаш 20 гектар картофельди дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарып олурткан. Колхоз 5 гектар черде кат-чимис садын кылып, ында 600 ажыг дөс яблокону, инеккараан, вишняны олурткан.

КОЛХОЗТАРНЫҢ КУЛЬТУРЛУГ ЧААГАЙ АМЫДЫРАЛЫ

Колхозчулар күш-ажылга организастыын болгаш быжыг чурумнуун көргүзүп, колхоз бүдүрүлгезин чечектелдирер дээш ак-сеткилдиг ажылдың түңнелинде колхозтуң болгаш колхозчуларның орулгазы чыл бүрү өзүп турар. Колхозтуң нити орулгазы 1949 чылда 368 муң турганындан бо чылын 1.500 муң чедип турар. Колхозчу бүрүзү бодунуң ажылдап алган күш-хүннеринге тараны болгаш акшаны хөйнү ап турар. 1950 чылда бир күш-хүнге 1,5 килограмм тараа, 3 рубль 80 копеек акша онаажып турган болза, бо чылын 5 килограмм тарааны, 7 рубль акшаны алыр.

Бо чылын бир колхозчу бүрүзү ортумаабиле 497 күш-хүннерни ажылдап алган. Колхозта 600 чыгыы күш-ажыл кылыр кижи бар. Оон иштинде 390 ажыг тывалар орус эштер-биле кады чаңгыс сорулгалыг, чаңгыс эп-сеткилдиг ажылдап турарлар. Колхозчуларның культурлуг чаагай амыдыралы экижип, өглерни кезээ мөңгеде каап, чылыг чырык чаагайжыды туткан бажыңнарже шилчээн. Колхозчуларның уруглары ясилдерде культурлуг ажаалгада өзүп, дорукпушаан, школада быжыг билиг дээш өөренип турарлар.

Хамык ужур ак-сеткилдиг ажылдаарындан болгаш бодунуң колхозунуң ажыл-агыйын чечектелдиреринге улуг чүткүлдүг болурундан хамааржыр. Мал ажылындан бедик продуктуну болгаш янзы-бүрү культуралардан элбекшилдиг дүжүттү бистиң областың бүгү колхозтары болгаш колхозчулары, механизаторлары чедип ап болур деп чүвени областың көдээ ажыл-агый делгелгези бүзүрелдии-биле көргүзүп турар-дыр.

Областың көдээ ажыл-агый делгелгезиниң залында. «Ногаа ажылының» стендизинде. Фото С. Феоктистовтуу.

Областың колхозтарында тудуг ажылының көргүзүү

Коммунистиг партиянын, Совет чазактын сагыш салыышкынынын, материал-техниктиг улуг дузаламчызының ачызы-биле он чылдың дургузунда областың бүгү районнарында электростанциялыг, кинолуг, клубтуг, библиотекалыг, магазинниг, медицина пунктулуг, школа, интернаттыг оон-он улуг суурлар өзүп үнген. Тыва автономнуг областың 10 чыл оюнуң байырлалын таварыштыр Кызыл хоорайга ажыттынган делгелгениң көдээ ажыл-агый павильонунда областың колхозтарында тудуг ажылының булуңунда көргүзүг бо дугайын тодаргай херечилеп турар. Каш чылдың мурнунда быдаргай хуу ажылдыг, кешкүн өг амыдыралдыг чоран араттар коллективизацияга кирип, чаагай амыдыралды тудуп тургузуп турар.

Күрүнеден сөөлгү каш чылдарның иштинде областың колхозтарынга бүдүрүлге чүрүттүлгө тудугларын кылырынга 13 миллион рубль түңнүг улуг хуусаалыг чөөлини, чүгле чүрүттүлгө тудуунга 4 миллион рубль түңнүг дедир эгитшес чөөлини тывыскан. Оон ынай 746 муң кубометр тудуг ыяжын халаска ажыглаарын колхозтарга чөпшөөрөөн, 67 пилораманы, 200 автомашиналарны, 150 автоприцептерни саткан.

Күрүнениң бо улуг дузаламчызынга даянмышаан, колхозтар тудуг ажылының талазы-биле көскү чедишкиннерлиг болуп турарын делгелгеде мындыг чижектер чугаалап турар. 1954 чылда 3193 чүрүттүлгө бажыңнары туттунган, 7292 колхозчу өрегелер чаагайжыды туттунган бажыңнарже шилчип кирген, ам 746 бажыңнарның тудулгазы чорун турар. Культураамыдыралдың тудуглары 1947 чылда чүгле 8 турган болза, 1954 чылда 309 четкен.

Делгелгениң тудуг ажылының булуңунда чаңгыс-зай төлевилел ёзугаар туттунган бажыңнарның, школа, интернат, электростанциязы, пилорама, клуб дээн ышкаш тудугларның чуруктары көрүштүг болуп турар. Улуг досканың ортузунда Бай-Тайга районда Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудуунуң план-чуруун көргүскен. Колхозтуң тудуг бригадазы ам ол план ёзугаар тудуг суурун улам сайзырадып турар. Областың өске колхозтарында тудуг ажылы база ындыг план ёзугаар чорун турар.

Колхозчу араттарның чүрүттүлгө байдалдарының ескерилгени-биле оларның амыдырал культуразы ескерлип турарын делгелгеде бир колхозчу өг-бүленің бажыңының иштин көргүскени көскү чижек болур. Чаңгыс-зай төлевилел ёзугаар туттунган бажыңның иштинде арыг-силиг кылдыр деритинген демир орун, чадыглыг стол, сандай болгаш өске-даа дериглер бар. Стол кырында номнарны делгелээн. Бажыңның иштинде хөрөөжен уруглар дептер, солун номчаан, даараныр машинага дааранган олурар. Мындыг культурлуг амыдыралда хөй-хөй колхозчу өрегелер чүрүттүп турар.

Мал ажылын хөгжүдери-биле тудугнуң хөрөөн шиитпирлиг-биле экижидери, бүгү малды чаагайжыды туткан кажаалар-биле хандырары эргежок чугула. Ындыг кажаалар колхозтарга 1947 чылда чүгле 33 турган болза, 1954 чылда 984 четкен.

Оон ынай Бай-Тайга районда «Мурнакчы», Барыын-Хемчик районда «Большевик», Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук», Каа-Хем районда «Сталинчы орук» колхозтарның делгелгеде көргүзүглеринде тудуг ажылының чедишкиннерин көргүскен чүрүктүрүнің кичээнгейин хаара тудуп турар.

Колхозтарда тудуг ажылының планын күүседирде, чүгле сан талазын сүрбейн, оон-биле кады шынарын экижидерин колхоз бүрүзү чедип алыр ужуруг. Чаңгыс-зай төлевилелди барымдаалап бүрүн дерип доскан чүрүттүлгө бажыңнары-биле колхозчуларны хандырары эргежок чугула дээрзин делгелгениң көргүзүү бадыткап турар. Сорулга болза, бо чылдың тудуг планын ажыл-агый бүрүзү Улуг Октябрьның 37 чыл оюнун бетинде күүседири, делгир чылдың тудуунуң белеткелин чедишкиннинг чорудары болур.

Областың колхозтарында тудуг ажылының иштин чедишкиннерин болгаш мурнакчы колхозтарның тудуун көргүскен чорук болза, тудугнуң хөрөөн моон сонгаар улам бүрүнгаарладырынга, колхозчу араттарны чырык чаагай бажыңнарже сууржударынга, ылаңгыя тудуг ажылының талазы-биле чамдык хожудап турар колхозтарны мурнакчыларның деннелинче өрү деңшидеринге делгелге улуг ужур-дузадыг болур.

Октябрь 17-де Самагалдай суурга

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Совет Тыванын он чылынын байырлалы Тес-Хем районнуң төвү —Самагалдай суурга бедик көдүрүүшкүннүг болуп эрткен.

Октябрь 16-ның кежээнде районнуң культура бажыңынга байырлыг хурал болган. Анда СЭКП райкомунуң секретары эш Накеын-оол илеткел кылган. Хурал соонда районнуң культура бажыңының бот-тывынгыр үран-чүүл болгуму болгаш школачылар концерт көргүскен.

Октябрь 17-де район төвүнүң сууру байырлалдыы-биле шиметинген. Ол хүн район төвүнүң чурттакчы чонунуң хөй кижи киржикчилиг массалыг селгүүстээшкини болуп эткен. Күш-культура шөлүнге янзы-бүрү маргылдаалар болган.

Районнуң шилиндек 32 мөгелериниң хүрежи эгелээн. Анда Сталин аттыг колхозтуң колхозчузу эш Мартыгыр шүүлген, МТС-тиң тракторими эш Дагба ужуурешкен. Хол бөмбүүнүң талазы-биле коллективтиң маргылдазы болган анда Самагалдай орфумак школазының өөренирчилериниң командазы тиилээн, МТС коллективи ийиги черни алган. Боодалга маргылдаазынга 8 коллектив киришкен.

Районнуң культура бажыңында тускай делгелгени организастаан. Ында районнуң Ленин, Калинин аттыг колхозтарының көдээ ажыл-агый талазы-биле чедишкиннерин көргүскен делгелери онза солун болган. Районнуң хүндүлел самбыразынга районнуң эң эки мурнакчылары —30 кижини көргүскен.

КОММУНИСТИГ МОРАЛЬ ДУГАЙЫНДА

Коммунизмниң тургузуушкунун капитализмниң бүгү-ле артыышкыннары-биле шиитпирлиг демисел чокка чорудуп болбас. Буржуаз идеологияның артынчылары, хуу өнчүү психологияның болгаш моральдың артыышкыннары медерелинде ам-даа арткан кижилер бистиң социалистиг шиитпелиивисте бар, оларның медерелинге ук артыышкыннар чүгле артып калган эвес, харын ажыл-хөделишкиннериндеи болгаш аажы-чаңындан тодаргай илереп турар. Бистиң нитилелде социалистиг өнчүнү бузуттап карак ажыттаар, күрүнениң сагыга-чурумун, социалистиг хөөлүларны үрээр фактылар ол дугайын херечилеп турар. Шажыңга чүдүүр чорук база эргиниң артыышкыннарынга хамааржыр. Эргиниң ол-ла бүгү артыышкыннары боттары чаагаар өлгүлеп читпес. Оларны ажып эртерде ажылчы чоннарның культурлуг деңнелин, оларның политиктиг медерелин бедидер, совет улусту коммунистиг моральдың ёзузунга кижизидер херек.

Мораль—нитилелге, күрүнеге, өг-бүлеге, бот-боттарынче хамаарыштыр кижилерниң чурумун ойлап баштап чоруур төөгүден бээр корумчаан дүрүмнериң бир ойже каттышканы-дыр. Доктаамал, мөңге, кезээде чаңгыс мораль чок. Нитилелдиң медерелиниң хевирлериниң бирээзи болур ужурунда мораль боду экономиктиг харылзаалар солужуп турда, моральдың нормалары база-ла солужуп турар. Бир шагда эки болуп турган түүлдер өске шагда кээп хоралыг чорук деп көрдүнер аргаар. Оон турчук харын, чаңгыс ол-ла шагда, чаңгыс ол-ла нитилелге янзы-бүрү аңгылар чурумнуң өске-өске нормаларын эдилээр болгаш чүү экил база чүү хоралыгы дээр дугайында өскээр-өскээр билгилээр. Чижээлээрге, америк империалистер дайын белеткелин калчаарады хөөредип турарлар, оларның хөй-хөй хүрээхиитчилери дайынны баш бурунгаар-ла йөрээп турарлар. Империалистерниң кыпсып турары дайынны ажылчы чоннар кемниг-херек үүлгедишкини деп санап турар.

Буржуаз моральдың экономиктиг үндезини болза, бүдүрүлгениң чепсектеринге болгаш хереклеринге хуу өнчү база кижини кижи мөлчүүр чорук болуп турар. Бодунуң амыдыралының бүгү-ле тургузуубиле капиталистиг нитилел кижилерниң аразында бот-бодунга араатанзыг көрүр харылзааны, өжөннежилгени, адаанналыр чорукту деткип турар. «Кижиге кижи-бөрү», «Кайтыкканны ужур ит-ле», «Кижи бүрүзү тузунда, чаңгыс бурган шуптузу дээш» —тергиндеп турар мөлчүкчү аңгыларның кижи көөр хөөн чок моралының дүрүмү ындыг. Буржуазия болза, моральды бодунуң аңгы талазы-биле чижеңгээ-ле ажыктарынга бараан болдуруп турар. Кижилерни хуу өнчүүрек психологияга чаңчыктырып турар. Буржуаз моральдың кол хүлээлгези хуу өнчүге болгаш нитилелди аңгылап үлежиринге, улус массаларны ядарадырынга болгаш мөлчүүрүнге үндезилетинген нитилел тургузуун быжыглаары болуп турар.

Ажылчы чоннуң медерелин төөредир дээш буржуазия бодунуң моралын болгаш оон составтыг кезээн—шажыны калбаабиле ажыглап турар. Мөлчүкчүлерниң эрге-ажыктары болза, боттарының тергиделин мөңге болгаш чаяанныг корум-чурум кылдыр билиндирери болуп турар. Буржуазияның эртемден хөлезиленикчилери мораль аңгыларның эрге-ажыктарының болгаш аңгы демиселинден, политикадан хамаарылга чок, кол-ла мораль болза, шажын чүве деп улусту бүзүредиптерин оралдажып турар. Олар чурум-сагыгганы бурган чаяан каан дээр дугайында империалистерниң боттарынга ажыктыг нормаларны болгаш дүрүмнерни чоннуң медерелинче киирип нептередирин оралдажып турарлар. Хүрээ-хиит болза, буржуазияның чаагай үелдерин чырыдып турар, а буржуазияның тергиделинге удур цепшилгелиг күштериниң демиселин мегелеп, черле чаагай аажы-чаңга удур демисел-дир деп парлап турар.

Улусту мегелээрде хүрээ-хиит боду бүгү талалыг нити кижи төрелгетенге ужур-дузалыг чү-адам «бурганныг моральдың» йөрээкчизиниң бирээзи бооп киржип турар. Шынында хүрээ-хиит бажан-даа чү-адам онза моральдыг чорбаандаа, а мөлчүкчүлерниң демги-ле моралын йөрээп чоран болгаш йөрээп-даа турар. Чижээлээрге, христианство болза, бодунуң дужунда кулданыгны шынзыктырып, крепостничествону мактап чоран, а капитализм дужунда ажылчы чонну дарлаарын болгаш мөлчүүрүн камгалап, шынзыктырып турар-дыр.

Империализм үезинде шажын болза, буржуазияның эң-не реаксылыг, эң-не агрессчи белүктериниң идеологиязының илередикчилери болуп, улус чонну эң-не ыытчок төөредириниң чепсээ бооп турар. Шажынчы, «аңгыдан дашкаар» моральдың тугунуң адаа-биле бо хүннерде эң-не нүүрүн оскунган реакционерлер, делегейниң чаа дайынының кыпсыкчылары шоогайнып турарлар. Шажын моралының йөрээли дайын йөрээли-биле тергиин өөнежип турар.

Бүгү-ле шажынчы өөредиг болза, моральдың принциптери үстүүртен бердинген чүве деп, бурган уктуг, шажынчы мораль кезээде доктаатынган болгаш бүгү-ле шагүеге, бүгү-ле аңгыларга болгаш ыыгуурларга бир дөмей хереглетинер чүве деп бүзүредип турарлар. Хүрээ-хиитчилер болгаш янзы-бүрү шажынчы белүктериниң йөрээкчилери чүдүкчүлерге шажынның аталдарын кудулаары —«кижи нитилелиниң моральдыг баганалын» тенциңнедири ол-дур деп бүзүредип турар.

Шынында үе санында-ла шажын бүрүзү улус чонну тергиндеп турар мөлчүкчүлерге дузалап турар моральды йөрээп, чырыдып турган болгай. Амгы үениң шажынының ажылчы чоннуң медерелинче киирип турары мораль дээрге буржуаз-мөлчүкчү мораль ол-дур. Оон хүлээлгези—чүдүкчүлерниң шывары барып-барып мөлчүкчүлерниң аразынга бурундуу болур сорук чок, сестен эртпес, дыыжы чорукту кижизидери бооп турар.

Шажынчы моральдың кол принциптериниң бирээзи болза, «бодунга ышкаш чоок кижизинге ынакшыырынче» кыйгырыг болур. Ындыг моральдыгларның чугаалап турары-биле алырга, бурганга ядыларда, байлар-даа чок: бүгү кижилер—акылдыг-ныгыгылар болур; оларның аразында адаан-демисел будулуушкун болур.

Ол шуут-ла ийи арынныг чорук-тур. Каш санныг мөлчүкчүлерниң улусту дарлаарынга, хоозурадырынга үндезилетинген капиталистиг нитилелде «чоок кижизинге ынакшыл» деп йөрээл болза, ажылчы чоннуң аңгы демиселин булуддурар, буржуазияга ажылчы чонну туразында мөлчүүрүн чиңгедир сорулганы салган.

Чижээ, «чоок кижизинге ынакшыл» деп йөрээл салып турар империалистер сөөлгү дертен чыдың дургузунда кижи нитилелдинге делегейниң ийи дайынын онаалтырган, оон түңнелинде он-он миллион кижилер өлген, кончуг хөй эртинелер буступ үрелгени билдингир. Янзы-бүрү хүрээхиитчи төлээлекчилери ол дайынны алган-йөрээп турганнар, империалистерниң ханныг үүлгедиинге моральдыг агарыышкыннарны тып берип турганнар.

АКШ-тың президентизи турган Трумэн бодунуң чугаа бүрүзүн-не бурган дугайын сактып эгелээш доозуп турган. Ынчалзаа-даа оон чугаазы болгаш херек кырында ажыл-чорудулгалары делегей дайынын болдурарынга белеткелге бараан болбаан бе? АКШ-тың күрүне секретарь (даштыкы херектер министри) Джон Фостер Даллес болза, шажынчы кижи-дир, ынчалза-даа Кореяга дайынны белеткеп, кыпсыптарынга болгаш Мурнуу Кореяга коргунчуг өлүм лагерьлерин тургузарынга, чаа делегей дайынын белеткээринге идепкейлиг киржиринге ол аңаа шаптык болбаан.

Буржуаз моральдың, оон иштинде кулданыгның болгаш мөлчүлгениң моралы—шажынчы моральга шуут удурланышкак мораль болза коммунистиг мораль болур. Коммунистиг мораль—кулданыгның болгаш мөлчүлгениң кинчизинден хостуг совет кижиниң моралы болур, боду совет нитилелдиң күжүнге болгаш күчүзүнге, ажылчы чоннуң комунизмниң оруу биле чедишкиннинг бурунгаарлаарынга дузалап турар.

Шажынчы моральдың колдуг-ла хүлээлгези кижини кижи мөлчүүрүнге болгаш хуу өнчүге үндезилетинген тургузугну быжыглаарынга болгаш мөңгежидеринге бараалган турда, коммунистиг мораль тайбың дээш, коммунизм дээш демиселчилерни кижизидип турар, коммунистиг нитилелди тургузарының күчүлүг чепсээ бооп турар.

Коммунистиг мораль болза, шажынчы моральдан сыр өскелендир кижиниң кол-ла амыдыралы болур күш-ажылды хүндүлеп көөрүн өөредип турар. Дириг амытандан кижиниң өгбелерин аңгылаан кызыгаарны күш-ажылы кылган болгай. Күш-ажыл кижиниң бодун тургускан деп чугаалап болур. Антагонистиг нитилелдерниң тургустунганыдан бээр оон удуртукчу аңгылары күш-ажылды мөлчүүрген хөй кезиинге аар даржык болур, бүгү-ле материалдыг чаагай чоруктуң тургузукчуларының—ажылчы чоннуң күш-ажылының түңнелин холгаарлап албышаан, оларны хоозурулга болгаш эрге-медел чок байдалга чыгаар кылдыр хуулдурупканнар.

Тергиндеп турар мөлчүкчү аңгылар күш-ажылды ядыларның салымы кылдыр санап турарлар. Күш-ажылга ындыг хамаарылганы шажын быжыглап турар. Шажынның өөредип турары болза, күш-ажыл—ол баштай төрүүнген бачытты «орылдырары» кижи амытанның чаатканының хүлээлгези болза, боттарының ыыгуур өгбелериниң бачыттарын арыдырары болур деп турар. Хүрээ-хиитчилерниң бүзүредип турары болза, кижи төрелгетенниң төөгүзүнде бүгү-ле каргыштыг чүвелер кижиниң үгү дириг амытан янзылыг, баштай төрүүнген бачытка эрээлеткининдеи тыптып турар дээр. Оларның бодалы-биле атырга, кижиниң амыдыралының материалдыг, дириг амытан янзылыг талазын кандыг-даа социалдыг эде тургузуушкунар өскертип шыдавас болуп турар; ол чайлаш чок коргушту өске оранның, «эрлик оранының» амыдыралы шыдап эртер ышкажыл. Хүрээ-хиитчилер күш-ажылы дээрге «бачыт ужун бурган кеземчезидир» деп бүзүреттиишаан, ажылчы чонну амыдыралдың аар човуланын чөпшүлдүг шыдажып эрттирзиннер, «боттуң маанайын чалазыннар», оон садыызынынга «сөөлгү назында» буянны маанайлар-аап деп угаадып турарлар. Чөйтүүнге болгаш дыңнангырыынга шаңнал кылдыр чүдүкчүлерге хүрээниң аазап турары дыыжаан оранынын тамчыы болза, дыыжаан оранынга ажыл кылбас болгай деп хүрээ-хиитчилер чугаалап турар. Мөлчүлгени камгалавышаан, хүрээ үстүү оранга шаңнал аазап, алдыы оранга кулданыгны мөңгежидип турар-дыр.

Бистиң чүртүвүста албадалдыг күш-ажыл хостуг күш-ажыл-биле солутунган. ССРЭ-де улус мөлчүкчүлерниң бойыырынга эвес, а бодунга, бодунуң совет нитилелинге ажылдап турарлар. Күш-ажылды хостаары—ону аар болгаш бүжар човуладан ак-сеткилдиг, алдарлыг, соруктуг болгаш маадырлыг чоруктуң хөрөөнче шилчиткен чүве ол-дур, совет кижиниң социалистиг медерелиниң өзеринге дузалап турар чүве ол-дур.

ССРЭ-де чурумчаан, күш-ажылга чаа хамаарылганы өөренишаан, ол айтырыгны хүрээ-хиитчилер ам шала өскээр тайылбырларындан ойталаваастар оң. Ынчалза-даа олар боттарының күш-ажылды бурган кеземчизи кылдыр көөр кол үзелинден ойталаваннар.

Бүгү-ле шажынчы чаңчылдар, ёзулалдар ССРЭ-де коммунизм тургузуушкуну дээш демисежип турар ажылчы чоннуң сонуургалы-биле үндезининден ылгалып турар, нитилелге дөрт хора чедире бээри ховар эвес. Дыка хөй черлерде шажын байырлаалдарын эрттиргилеп турар-дыр, ылаңгыя чер-черниң «дүжүлгении» дээр байырлаалдары-дыр ол, ол чорук фабрикаларда болгаш заводтарда, колхоз болгаш совхоз шөлдеринде ажылдарны үзүктелдирип турары ховар эвес. Шажын байырлалының хөй нуруузу-ла чайгы үеде, шел ажылы изиг түлүк турда болгулаар. Ол байырлаалдар, чурум ёзугаар, алаан каш хүннерде болуп келир, ынчангаш күрүнеге, колхозтарга болгаш колхозчуларга дыка улуг когарал чедирип турар. Шажынчы байырлаалдар селгүүстээшкиннер, арагалаашкыннар-биле кады чорутунуп турары ховар эвес, ындыг туралында ажжының соонда улуска дыка аар болур. Бо бүгүнүң түңнелинде ажыыга үнмес чоруктар бар болуп турар.

Буржуаз мораль болза, капиталистиг курум-чурумнуң чарылбыс демдээ болур раса

Мал кыштагладыышкынынга белеткелди үлегерлиг чорудар

Бай-Тайга районнуң колхозтарында

Бай-Тайга районнуң колхозтары мал кыштагладыышкынының белеткелдериниң талазы-биле әлән ажылдарны чорудуп келген болгаш чорудуп турар. Колхозтар бо чылын мал кажааларының тудуунуң планын күүсеткен.

«Мурнакчы» колхоз 800 баш шәәр мал кирер кажаа тудар тургаш, 1000 баш кирер эки шынарлыг 7 кажааларны тудуп дооскан. Мал фермаларының әргелекчилериниң болгаш малчыннарның хуралынга мал кыштагладыышкынының белеткелиниң чоруп турарының дугайында артель баштаар чериниң даргазы эш Доржулдай илеткел кылган. Малчыннарның хуралы кыдынган ажылдарның түүнелин демдеглээн болгаш моон соңгаргы сорулгаларны айытган.

Шәәр малдың 72, инектиң 12 кыштаглаларының септелгези дооступ турар. Ниитиниң малын тодуг болгаш чылыг кыштагладыышкын-биле хандырар дәәш мал фермаларының әргелекчилери эштер Одай-оол, Чүлдүм, Кәже, хөван ажаакчызы Б. Донгак, септекчилер Дегежик, Бадан, малчыннар Делбиң, Бады, Кенديван, Хоолчукай олар тус-тус хамаарышкан кыштаглары бүрүн септеп белеткээн. Мал ажылында 382 колхозчулар доктаамал ажылдап турар. Мал ажылдакчыларының хуралының шиитпирин өзүгаар колхозтуң Мөнгүн-Тайгада турар малының чиир сулазын болгаш ында малчыннарның баштайгы авансыга алган дыка хөй тараазын 80 ажыг коштуг аттар-биле чүдүргеш, чедирип берген. Мал ажылын эжижидериниң талазы-биле өске-даа хемчеглер алдынып турар.

«Дөң-Терек» колхоз (даргазы эш Кунгаа) мал кыштагладыышкынынга белеткел ажылдарын, ылаңгыя мал чемнериниң белеткелин дооскан. Инек фермазының әргелекчизи эш Бадан, хой фермазының әргелекчизи эш Намзырай олар хамаарышкан фермаларының ааны-биле кыштаглаашкын белеткелин чедиишкиниг чоруткан.

Мал кыштагладыышкынының белеткел ажылдары районнуң колхозтарында чангыс аай темпи-биле чоругунмайн келгенин демдеглээр херек. «Тиилелге» колхоз (даргазы эш Монгуш-оол, зоотехник эш Сундуй-оол) ниитиниң малына четчир санныг кажаалар белеткээр, быжыг чем суур тургузар талазы-биле ажылдарны багай боттандырган. Колхоз шәәр малды 16 кыштаглөрга кыштадыр деп турар.

Ам 12 кыштаглардың кажааларының ишти хоптартынган. Кыштаглар септелгезинде чүгле 10 ажыг кижи ажылдап, ооң темпизи оожум, септелгениң шынары куду болуп турар. Колхоз баштаар чери 4 мүң ажыг баш шәәр малды четчир санныг чылыг кажааларлыг кыштаглар-биле хандырар ужурлуг. Тараа ховузунда дыка хөй саван бөлүүнмәән. Ооругда 4 сараат сигенни мал үрегдеп, чип турда, ону будагдалга таварыштырбазының хемчеглерин артель баштаар чери албайн турар.

Молотов аттыг, Сталин аттыг колхозтар мал кыштагладыышкынының белеткелин кончуг четпес чоруткан, белеткээн сигенни камгалалдыг тургуспаан, саван сараатташкынын болгаш кажаалар септелгезин четче чоруттаан.

Сорулга болза, колхозтар мал кыштагладыышкынының бүүгү белеткелинде четпестерни дүрген чайладыры болур. Артельдериниң баштаар чердери чаа кажааларның немей тудуун болгаш әргилериниң септелгезин әң кыска хуусада доозар, ымдыгаштан эгелөөш кыштагларже сигенни болгаш саваңны сөөртүп алыр, одарларны чөп ажыглаар дәәш тодаргай хемчеглерни алыр херек.

С. АЛЕЕТ.

Кыштаглаашкынга белеткелди дүрген доозары негетинип турар

Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг колхозу мал кыштагларының септелгезин кончуг четпес чоруткан. 1500 баш хой кирер 3 кажааны туткан болза-даа, шәәр малдың 27 әрги кажааларының чүгле 8-зи септетинген болгаш инектиң 9 кажааларының чаңгызының-даа септелгези доозулбаан. Хаван, дагаа, аът кажаалары октябрьның бирги чартыы төңгүжеге чедир база септетинмейн турган.

Артель баштаар чери мал кыштагладыышкынының белеткелинче колхозчуларның күүн чөп организаставаан. Кажаалар септелгезинде кыш-ла кижи ажылдап турар. Мал фермаларының әргелекчилери болгаш тудуг бригадазының бригадири эш Чүлдүм мал кыштагладыышкынына белеткелди кончуг четпес чорудуп турар.

Н. ЛОПСАН.

Колхозтуң малчыннарында

Каа-Хем районда «Октябрь 14 чыл ою» колхозта шәәр мал фермазының әргелекчизи М. Биче-оол хүлөөнген ажылынга идепкейлиг чоруун көргүзүп турар. Ол, малдың кыштагаашкынынга эки белеткенип, Мергенде 500, Терлиг-Хемде 450 баш хойлар кирер ийи улуг кажааларның кышка удур септелгезин кыган. Ол кажааларның кырын 50 сантиметр кылын кылдыр довуракта, көрженин коптарып, соцаларын шилдеп, әжиктерин чылыглап септеен.

Эш Биче-оол мал чеми шыгжаар кажааларны болгаш чемгерилге кажааларын база чазын төрүүр малдарның кажааларын шынарлыг кылдыр септеп дооскан. Эш Биче-оолдуң фермазында малчыннар С. Даваа, С. Сырытаа, С. Тюлюш олар кызымаккай ажылдап турар болгаш оларның малының семиртилгези багай әвес болуп турар.

Н. ЛОПСАН.

Чаа совхозтарда

Чкалов областа кур болгаш курукан черлерни шиңгәдип алырының талазы-биле чаа тургустунган совхозтарда тудуг ажылын калбак темпи-биле чорудуп турар. «Ириклинский» совхозта өске черлерге кылгаш эптеп алыр 27 бажыңнар туттунган, ажылчыннарны хандырарының өске-даа тудугларын кылып турар.

Чурукта: «Ириклинский» совхозта эптеп тургузар чуртталга бажыңнарының тудуушкуну.

Фото Б. Клипиницернии. СЭТА-ның пресслишези.

Малдар одарлаашкында

Барыын-Хемчик районда «Большевик» колхозтуң малчыннары ниитиниң малын өстүрүп, ооң продуктулуун бедидер сорулганы салгаш, күжениишкиниг ажылдап турарлар. Чыгычы эш Дамба 263 баш чылгы малын чай дургузунда эки одарларны солуп тургаш, бүүгү малдың семиртилгезин ортумактан өрү күштүг кылдыр семирткен.

Хойжу Боклажай бодунга быжыглаан 471 баш хоюн таарымчалыг чайлаглаткаанының түүнелинде хойларның күжү эки болуп турар. Колхозтуң малчыннары боттарының күзели-биле 8—10 тонна сигелни кыштагларында белеткеп алганнар.

Д. ДЫРТЫК.

Арткан тараларны дүрген ажаап алыр

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде дүжүт алышкыны оожум темпи-биле чоруттунуп келгенинден чоокка чедир-ле 600 гектар тараа кестинмейн, сыпка туруп турган. Эш Дажылыктың удуртканы тускай бир бөлүк колхозчулар аттың тараа кестирер машиналы-биле Эжимде тарааның 18 гектарын кестирген, ажаап алдынып турар тараалар гектар бүрүзүнден 8—9 центнер чидириглиг болуп турар.

МТС-тиң ийи комбайны ажылдап турза-даа, колхозтуң дүжүт алышкыны хожудаан. Баян-Колда комбайн-биле ажаап алдынган тарааларны чогуур үеинде сайгарбаанындан оортан 20 ажыг тонна кызылтас шуут үрелип бөксираан, 5 гектар өрбүзү ажаап ап чадап турда-ла ооң хөй кезин соокка алыскан. Ынчангаш колхоз ногаа талазы-биле 20 мүң рубль чыгыы түүнүг когаралга таварышкан. Огород бригадазы (бригадири эш Хуралчык) ногаа ажаап алышкынын хожудадып турган. Колхоз баштаар чери арткан тарааларны әң дүрген ажаап алыр дәәш бүүгү болдунар аргаларны ажыглаар херек.

Х. СИНКОВ.

Интернаттарның ажылынче кичээнгейни салыр херек

Кызыл районнуң школаларында 1430 ажыг уруглар хаара туттунган болгаш оларның иштинде 360 уруглар түрүнешин долу хандырылгазында турар.

Сесерлиг школазында интернат (әргелекчизи Падеев) эки ажылдап турар. Ында 80 уруглар бар, оларның хандырылгазын бүүгү талазы-биле эки тургускан. Аъш-чемге хереглээри-биле 6 тонна картофель, 2 тонна капуста, 2 тонна янзы-бүрү ногаа аймаан бүрүн белеткеп алган. Интернаттың чанында четчир санныг хөмүр даш, ыяш белеткетинген. Интернаттың кижизидилге ажылын башкылар коллективи эки тургускан.

Ооң-биле чергелештир интернаттың ажылында четпестер ам-даа бар.

Бай-Булун, Баян-Кол школаларының интернаттарында кижизидилге ажылы четпес тургустунган. Баян-Кол көдээ Совети (даргазы Самбуга) школа назылыг 8 уруглары амга чедир хаара туттаан. Ам интернатта турар уруглар аалдарынче чаныр, хөй кичээл шагы үзүп турарының уламындан өөредилге шынарын бедидериниге әлән шаптык болуп турар. Баян-Кол интернадында Машонкина, Бай-Булун интернадында Беленоговa өөренискилер аразынче кирип ажылдавайн турар. Олар чүгле интернат, столовыяларга кирип эрттеринге өйлежип турарлар.

Интернаттар аъш-чемге ногаа аймаан белеткеп алырынга четпес белеткенип турар. Ниитизи-биле 60 тонна картофель белеткээриниң орнунга 19 тоннаны, 20 тонна капустаның чүгле 8 тонназы белеткетинген.

Кызылдың райпозу интернаттарны аъш-чем-биле болгаш кышкы хептер аймаа-биле четче хандырбайн турар.

К. ХЕРТЕК.

Дузаламчы көргүзери негетинип турар

Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» колхозтуң эге школазының кышкы одалгазынче кичээнгей салыры негетинип турар. Колхоз баштаар чери 600 кубометр оттуглар ыяшты белеткээриниң, ону дажып сөөртүүнүң кереезин чарган. Ооң өртээ кереез өзүгаар төлетинген. Оон херек кырында 60 кубометр ыяш школа чанында дүжүртүнген, белеткетинген ыяштан 50 кубометр ыяш өртенген болуп турар.

Эрткен чылдарның дүржулгазындан алган көөрге, школага белеткээн ыяш ол-ла черинге чыткаш «эсти» бээр азы колхозтуң конторазынга, кижи, малдың әмнелге салбырларынга оттулуп кааптар чоруктар үргүлчүлеп келген. Ындыг таварылгалар ам база-ла катаптаары чугаажок. Колхоз баштаар чери (даргазы эш Кунгаа), көдээ Совет (даргазы эш Онгай-оол) сагыш салыышкын кылбайн турар. Районо (әргелекчизи эш Чюдюк) ол школаның ажыл амыдыралы-биле амдыгаа чедир танышпайн турары, ооң четпейн турар ажылдарынга дузалашпайн турары четпес.

Школаның кышкы одалгазынга болгаш ооң амгы негетинип турар түүлдеринге боттуг дузаны чедирери чугула болуп турар.

Б. ДАВАА,
школа әргелекчизи.

Ногаалардан орулгалар

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» көдээ ажыл-агый артели бо чылын ногаа болгаш картофель культураларының шелүн мүрнүку чылдардан дыка калбарткан.

Артельдиң картофель болгаш ногаа культураларын сайзырадып өстүрериниге дүржулгалыг эш Миныяга удурткан бригадазы 10 гектар картофельден 94 тонна дүжүттү алган. 1,72 гектар капустадан 24,4 тонна, 0,8 гектар огурецтен 2,1 тонна, 2,32 гектар помидордан 5,6 тонна дүжүт алдынган.

Колхоз ногаа культураларындан 48 мүң ажыг рубльдиң орулгазын бо чылын алган. 1955 чылдың тарылгазының үрезининге артель 40 тонна картофельди тускайлаап хынамчалыг черде ажаап алган.

Д. СҮРЮН-ООЛ.

Бөрү-биле демисел

Эрзин районнуң Нарында «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелинин аныяк ажылчылары Базаа болгаш Дүпчүр олар малдың хоралыг дайзыннары бөрүлер-биле эрестиг демиселди чорудуп турарлар.

Анчы Дүпчүр 1953 чылдың чазынында 7 бөрзектерни өлүрген. Бо чылын Базаа болгаш Дүпчүр бөрүге удур аңнаашкын чоруткаш, 2 улуг бөрүлерни өлүргеннер.

К. НУРЗАТ.

„ШЫННЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Чоннуң негелдезин хандырар"

Үстүнде эте-биле бо чылдың сентябрь 2-де үнген № 176 (3113) «Шын» солунда Каа-Хем районда «Большевик» колхозтуң төвү—Күнгүртүде почта салбырының әргелекчизи Балабанов, партия эте организациязының секретары эш Чигденниң оларның почта тарадылгазының ажылын чедир организаставайн турар дугайында шүүмчүлелдиг үүлүү Каа-Хем райкүүскомдан хынап көрген. Ында айыткан фактылар шын болган.

Почта салбырының начальниги турган эш Балабановту ажылындан дүжүргеш, ооң орнунга эш Заградскаяны түр киргген. Партия организациязының секретары турган эш Чигденниң орнунга эш Сактагайны соңгаан. База Күнгүртүге радио четкизи тургузары-биле телефон чагыларын суурнуң чурттакчылары шеф-биле тургускан, чоокку хүннерде колхоз төвүнге радио четкизи тургустунар деп, Каа-Хем райкүүскому редакцияга дыңнаткан.

Улус демократиязының чурттарында

Улус төлөөлекчилериниң Бүүгү-кыдат хуралының доктаамал комитединде

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдыш турары болза, бирги чыылдырылганың улус төлөөлекчилериниң Бүүгү-кыдат хуралының доктаамал комитеди бодунуң бирги хуралын октябрь 16-да чыылдырган. Ук хуралга Бүрүне чөвүлелиниң премьери болгаш даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лайның чоокта чаа болуп эрткен кыдат-совет чугаалажыышкыннарының дугайында илеткелин дыңнаан болгаш чугаалажып көрген.

Чөвүлел хурал кыдат-совет чугаалажыышкыннарның түүнелдериниге болдунуң сеткил ханганын илереткен болгаш Бүрүне чөвүлелиниң премьери болгаш даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лайның илеткелин чаңгыс үн-биле түүлүг деп көрген.

(СЭТА).

Дзинин—Эрлянь демир оруунуң тудуушкунунда

ПЕКИН. Дзинин—Улан-Батор демир оруунуң участогунуң кыдат девискээрни тавартыр эткен Дзинин—Эрлянь демир оруунуң тудугжулары совет-кыдат чугаалажыышкыннарның дугайында дыңнадыгны улуг кедрлүүшкүн-биле уткаанар. Амгы үеде 300 ажыг километр шейүлген ол участокта рельстер салыышкынының, көвүрүглер тудуушкунунуң болгаш станция бажыңнарының тудуушкунунуң талазы-биле ажылдар дүргенибиле чоруп турар. «Гунженьжибао» солунунуң дыңнадыш турары-биле алырга, довурак болгаш даш ажылдарының 87 хуузу кылдынган болгаш көвүрүглер тудугларының ниити планы 91 хуу күүсетинген, 50 мүң ажыг дөрбөлчин метр ниити шелдүг янзы-бүрү тудуглар туттунган болгаш 80 километр ажыг турттуг демир орук полотнозу салдынган.

Совет-кыдат чугаалажыышкыннарының дугайында дыңнадыгны чарлаанынга холбаштыр болгаш митингиге оруктуң мүң-мүң тудугжулары ССРЭ, Кыдат Улус Республика болгаш Моол Арат Республиканың аразында экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларны быжыглаарынга улуг ужур-дузалыг демир орук тудуушкунун кыска хуусада доозар деп хүлөөлгени алган. Тудугнуң дыка хөй участоктарында ажылдарны хуусаа бетинде күүседири дәәш чарыш калбарган. Орук салыкчылары полотнонуң хонукта салыышкынын 20 хуу улгаттырар деп хүлөөлгени алганнар.

(СЭТА).

Польша-совет найырал айының доозулганы

ВАРШАВА, октябрь 16. Польша Улус Республикада польша-совет найыралдың чаңчыл болган айы доозулган. Польша-совет найыралдың айының түүнелдериниң дугайында польша-совет найырал ниитилелиниң кол әргелелиниң президиумунун болгаш айны эрттирер талазы-биле төп комиссияның каттышкан хуралы Варшавага октябрь 15-те болган.

Хуралды польша-совет найырал ниитилелиниң кол әргелелиниң даргазы болгаш министрлер Чөвүлелиниң даргазы Ю. Циранкевич ажыткан.

Айның түүнелдериниң дугайында илеткелди ниитилелдиң кол әргелелиниң даргазының оралакчызы С. Матушевский кылган. Амгы ай польша-совет найыралды быжыглаарынга улуг политиктиг кампания болган деп чүвени ол онзалап демдеглээн. Ол үениң иштинде польша ажылчы чоннарның эң-не калбак кезектери он чыл мурнунда гитлержи әжелекчилерден Польшаны хостаан болгаш ам ооң социалистиг тургузуушкунунга кайгамчык чазгай дузаламчыны көргүзүп турар Совет Эвилелинге, улуг совет улуска боттарының найыралының болгаш өөрүп четиргениниң ханы сеткил-сагыжын илереткеннер.

Ниитилелдиң 10 чыл ооңга холбаштыр шаңнатырган польша-совет найырал ниитилелиниң хөй санныг бөлүк удуртур ажылдакчыларынга орденнерни болгаш медальдарны ол хуралга тывыскан.

Хуралга Ю. Циранкевич чүве чугаалаап, польша-совет найырал ниитилелиниң сорулгаларын тодаргайлап чугаалаан.

(СЭТА).

Болгар-совет найыралдың төөгүзүнүң музей-делгелгезин Софияда ажыткан

СОФИЯ. Болгар Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын өзүгаар Софияга болгар-совет найыралдың төөгүзүнүң музей-делгелгезин ажыткан турар. Музей-делгелгениң организастаарын болгар-совет ниитилелдериниң эвилелиниң төп чөвүлелинге даскан. Музей болза, болгар-совет найыралдың чүс-чүс чылдардагы төөгүлүг үндезиннерин, ийи акылдыма славян улустарының тыптып келгенинин айтырыгларын, ниити экономиктиг, политиктиг болгаш культурлуг әргежыктарның база дайзынга удур кады демиселдиң айтырыгларын өөренип көөр. Музейнин чанында 60 сураглыг әртемдөөгүчүлерден, литераторлардан, дыл шинчилекчилериниңден болгаш өске-даа әртем ажылдакчыларындан тургустунган әртем коллективин тургускан турар.

(СЭТА).

Чехословакияның ажылчы чоннарының бүдүрүлге чедиишкиннери

ПРАГА, октябрь 14. Чехословакияның ажылчы чоннары бүдүрүлгениң кайгамчыктыг чедиишкиннерин чедип алган. Чоокта чаа Слапский гидроэлектри станциязының баштайгы агрегадын ажыглалга киирген, ол станция үлетпүр тогун берип эгелөөн.

Ам гидроэлектри станциязының тудугжулары чаа күчүлүг агрегаттарны тургузуп ажылдап турар. Прагадан ырак әвесте Влтава хемде туттунуп турар Слапский-ниң гидроэлектри станциязы болза, социализмниң Чехословакияда улуг-улуг тудугларының бирээзи болуп турар.

(СЭТА).

Польшада театрлар тудуушкуну

ВАРШАВА. Дайын үеинде болгаш гитлержи әжелекчилерниң үеинде Польшага дыка хөй театрлар үрелген болгаш хагдынган турган.

Улус-демократтыг әрге-чагырганың чылдарының дургузунда әрги театрларны каттап тургускан, театрларның чаа тудугларын тудуп тургускан. Дайын сөөлүндеги чылдарның дургузунда чурттуң хоорайларынга 12 чаа улуг театрларны туткан, оларның иштинде Лодзиде чаа театр, Бродльвта күрүненин польша театры болгаш өскелер-даа бар.

Ам үеде Варшавада операның болгаш балеттиң улуг театрының, Чаа Гутта театрының, Лодзиде национал театрның тудуушкуннары чоруп турар. Варшавада тудуп турар культураның болгаш әртемниң И. В. Сталин аттыг ордузунга 3 чаа театр ажыттынган турар.

1936 чылда Польшага чүгле 32 стационар театрлар турган, ам үеде чуртта 111 театрлар бар, оларның иштинде 60 ажыг шин театрлары, тос хире аныяк көрүкчүлерниң театрлары, 5 опера театрлары бар. Дайын сөөлүндеги чылдарның дургузунда Белостокта, Бельскиде, Глында, Кельцахта, Люблинде, Радомзе, Жевувта болгаш өскедаа хоорайларда доктаамал театрлар тургустунган.

Эрткен чылын польша театрлар 29 мүң ажыг шинилерни көргүскеннер, ол шинилерни 12 миллион ажыг көрүкчүлер көргеннер.

(СЭТА).

Кыдат Улус Республикада хоорайларның уруглар садтарының уруглары чайгы үеде далай эриктеринче чоруп турар.

Чурукта: Тяньцзиниң уруглар садының уруглары Вэйдапхэ деп далай курортунда.

Фото Е. Сяо. СЭТА-ның пресслишези.

АКШ-та соңгулда мурнунуң кампаниязы

Бо чылдың ноябрь айда АКШ-та конгресске соңгуддалар болуп эртер болгаш ол соңгуддаларга төлөлекчилериң бүгү палатазын (435 кежигүнериң) болгаш 96 санаторлардан тургустунган сенаттың үштүн бир кезиин катап соңгуур ужуруг. Оон аңгыда 34 штаттарның губернаторларын база соңгуур деп турар. Чуртта соңгулда кампаниязы калбарган, оон чорулулгазында демисеп колдуунда ийи буржуаз партияларның — республиканчы болгаш демократтыг партияларның арасында чоруп турар. Республиканчы партия АКШ-тың дээди хоойлужудулга органынга болдунуң контролюн хевээр артырып алырын, а демократтыг партия ол контрольду эжелеп алырын ораладажып турар.

Ынчангаш америк соңгулда системазы болза, конгресси контрольдаарын улуг капиталдың бо ийи партияларынга хандырып берген турар кылдыр тургустунган. Бо болза, чурттуң өзулуг элери-америк улуг монополийлерге кончуг таарымчалыг. Шак ындыг ийи партийжи системаның түпнелинде монополийлер соңгуддаларга бо партияларның кайызы-даа тиилеп үнериндан хамаарылга чокка конгресстe контрольду боттарынга ажыы-биле тудун турар. Өске талазында соңгулда мурнунуң кампаниялары чоруп турында бо ийи партиялар бот-боттарының аразынга чидиг демиселди чорудуп турар, ол чорук херекти оларның аразында боттуг чөрүдүүлер бар ышкаш көстүр кылдыр тургузуп турар болгаш АКШ-та «Калбак соңгулда демократиязы» боттанып турар дээр чергелиг чүве-биле соңгукчуларны мегелээр арганы америк чагырыкчы бөлүктерге берип турар.

1952 чылдың ноябрьда конгресске болуп эрткен соңгуддаларга демократтыг партия ийи палаталарга хөй нуруулуг болур чорукту ышкынган, оон түпнелинде бо партияның хөй-хөй төлөлекчилери конгресстe болгаш АКШ-тың чазаында тергиндекчи черлеринден чарлыр ужурга таварышканнар. Оон ужурунда ам демократтыг партияның чагырыкчылары конгресстe тергиндекчи туруштарны боттарынга дедир эгидип алыр дээш бүгү-ле болдунар аргаларны кылып турарлар. Моон-биле кады олар колдуунда республиканчы администрацияның амгы даштыкы болгаш иштики политиказының америк улустуң ортузунда болдурган калбак таарымча чок чоруун ажыглаарын ораладажып турар.

1952 чылда соңгуддаларга республиканчы партияның төлөлекчилери эргечагырга дээш демиселге эң-не авыястыг аазаашкыннарны безин америк улуска бээринден ыытпайн турганнар. Ындыг болза-даа практика кырынга мырыңай сыр өске болган. Даштыкы политикага республиканчыларның чазаа демократтарның агрессчи угланышкынын улам-на күштелдирген. Ындыг болза-даа, чазак бо орукка эдээн хөй кадыг-тошкун бууразашкыннарга таварышкан.

Эргe-чагырга четкен дораан республиканчы чазак бодунуң көөр хөөн чок турары улус демократиязының чуртларының болгаш Кыдаттың чазактарын дүжүрерин бодунуң бирги эдлчегде соруглазы кылдыр бүгүдеге дыңналдыр чарлаан. Бо америк күженнишкиннің чөгенчиг бөйдалы амыдырал бүзүрелдин-биле көргүзүп турар. Тайбыңның болгаш демократиязының лагериниң чуртары боттарының тайбын болгаш тургузукчу соруглаларын шиитпирлээринче бүзүрелдин-биле чорup олурар. Оон ыңай республиканчы чазак Европаның камгалалы ниитилежилгезин (ЕКН) дүрген тургузарын болгаш оон шывыы-биле Бөрүлүн Германияны өңдере чепсеглээрин чедип алырын зазлан. Даллестин бо планнары чунар саваң көвүү ышкаш база-ла буступ дүшкен. Америк дипломаттар Индий-Кыдатка «балык сыырыштаарын» күзеп турганнар, ынчалза-даа маңа оларга база-ла чедимче чок байдал таварышкан: олар чер бөмбүрөөнің бо районунга тайбыңны катап тургузарынга шаптык чедирерин ораладажып турган болза-даа, олар ону база чедип ап шыдаваннар, Женева чөвүлел хуралы индий-кыдат айтырыын тайбың шиитпирлээр талазы-биле бодунуң соруглазын чедип алган.

Республиканчыларның чазаның иштики политиказының түпнелериниң талазы-биле ажыл-херек база-ла чөгенчиг болуп турар. Эргe-чагырга кирип алгаш, республиканчы партия хамыктың мурнунда бодунуң өөрининиң идегелин шынзыктырарын ораладышкан. Бүгү-ле эң чугула албан-дужаалдарны америк улуг капиталдың төлөлекчилеринге шуут берип турар шак ындыг чазак Вашингтонда тургустунган турган. Рокфеллериң төлөлекчизи Даллес АКШ-тың күрүне секретары, Дюпонның концернинериниң төлөлекчизи Вильсон, камгалал министри, кливлендиниң сан-хөө бөлүглээшкининиң төлөлекчизи Хэмфри—сан министри, бостонның сан-хөө бөлүүнүң чалчазы, Морганның бажыңы-биле сырый харылзаалыг Уик-садыг Министри болган болгаш оон-даа өске. Улуг капиталдан чурттуң национал байлактарын үнтеп дээрбедээринден өске чүү-даа эвес болуп хоойлу төлевилелдерни конгресске дүрген белеткеп боттандырып турар апарган. Чижээ, моон мурнунда күрүнете хамааржып турган нефтилиг ханы эвес кыдыра черни чүгле болбаазырадыр ажылдаар дугайында эргени алганындан безин улуг-улуг нефть компаниялары боттарының карманынга 50-ден 300 миллион чедир долларны суп, шингээдип алырлар. Оон аңгыда синтетиктиг каучук, электри станциялары болгаш өске-даа ол ышкаш түүлдерни бүдүрер талазы-биле чазактың хөй заводтарын хуу америк корпорацияларның ажыглалынга шилчидип берген. Эйзенхауэрниң чазаа өртектерге болгаш ажыы төлевириңге контрольду үзүтваан, ол чорук чурттуң күш-ажылчы чонун оон-даа артыкка үптеп-дээрбедээр арганы америк компанияларга берген. «Нейше» деп америк журналдың илереткенин өзүгаар алырга, Эйзенхауэрниң администрациязының эргe-чагырганга туруп келгениниң баштайгы чылының дургузунда ук администрация национал курламыларны болгаш үндүруг телекчилериниң акшазын чурттуң төөгүзүнде ханды-бир өске администрациянынга бодаарга оон хөй үлеп бээрин (улуг-улуг монополияларга —М. Ф.) четигинкен.

Моон-биле кады АКШ-тың ниити экономиктиг байдалы канчап-даа экиживаан. АКШ-тың экономиказы аазаан «чечектелиишкинниң» орнунга ам бо үеде буурааашкынның үезинде туруп турар. Чурттуң экономиказында кризистиг болуушкуннарның өзүүшкүү көстүп турар.

Тускай сан медээлерни өзүгаар алырга, август айда үлетпүр бүдүрүлгениң деңнели эрткен чылдың августа турган деңнелинден 9 хуу куду болган. Чуртта 5 миллион шуут ажыл чоктар болгаш 10 миллион хире чамдык кезик ажыл чоктар бар. Экономиканың хөй-хөй адырлары, хамыктың мурнунда пөс-таавы, хөмүр таш болгаш автомобиль үлетпүрү, кара металлургия, судно тудуу, коргулчун болгаш цинк тывыы аар болгаш саадалгалыг кризистиң байдалында турар. АКШ-та 1954 чылдың бирги чартыында кан эзилдирилишкини эрткен чылдың ол үезиндезинге бодаарга оон 24,2 хуу куду болган. Барыын штаттарда байдалды дагжыларның америк профэвилели тодаргайы-биле мынчаар характерлеп бижээн: үжен чылдарның депрессиязының соонда бүгү Барыын штаттарга ажыл чоктарның болгаш бууран дүшкен бүдүрүлге эзлериниң хөй-хөй хоорайлары бир-ле дугаарында тыптын келген. Мунмун ажылчыннарны... үндүр сывырып турар. Ажылдаарын үргүлчүлеп турар кижилериң ажыл-хүнүн болгаш ажыл төлевирин кызырып турар».

АКШ-тың көдээ ажыл-агыйы аар-берге кризистиң байдалында таварышкан чорук ам чазактан кызытас тарылгазын 13 хуу болгаш хөвен тарылгазын—19,3 хуу албан-биле кызырып турарындан көстүр. «Юнайтед стейтс ньюс энд Уорлд рипорт» журналдың медээлеп турарын өзүгаар алырга, сөөлгү ийи чылдарның, тодаргайларга республиканчы администрацияның амгы даштыкы политиказының америк улустуң ортузунда болдурган калбак таарымча чок чоруун ажыглаарын ораладажып турар.

1952 чылда соңгуддаларга республиканчы партияның төлөлекчилери эргечагырга дээш демиселге эң-не авыястыг аазаашкыннарны безин америк улуска бээринден ыытпайн турганнар. Ындыг болза-даа практика кырынга мырыңай сыр өске болган. Даштыкы политикага республиканчыларның чазаа демократтарның агрессчи угланышкынын үүлгедип кылыр бүгүдеге дыңналдыр чарлаан. Бо америк күженнишкиниң чөгенчиг бөйдалы амыдырал бүзүрелдин-биле көргүзүп турар. Тайбыңның болгаш демократиязының лагериниң чуртары боттарының тайбын болгаш тургузукчу соруглаларын шиитпирлээринче бүзүрелдин-биле чорup олурар. Оон ыңай республиканчы чазак Европаның камгалалы ниитилежилгезин (ЕКН) дүрген тургузарын болгаш оон шывыы-биле Бөрүлүн Германияны өңдере чепсеглээрин чедип алырын зазлан. Даллестин бо планнары чунар саваң көвүү ышкаш база-ла буступ дүшкен. Америк дипломаттар Индий-Кыдатка «балык сыырыштаарын» күзеп турганнар, ынчалза-даа маңа оларга база-ла чедимче чок байдал таварышкан: олар чер бөмбүрөөнің бо районунга тайбыңны катап тургузарынга шаптык чедирерин ораладажып турган болза-даа, олар ону база чедип ап шыдаваннар, Женева чөвүлел хуралы индий-кыдат айтырыын тайбың шиитпирлээр талазы-биле бодунуң соруглазын чедип алган.

Республиканчыларның чазаның иштики политиказының түпнелериниң талазы-биле ажыл-херек база-ла чөгенчиг болуп турар. Эргe-чагырга кирип алгаш, республиканчы партия хамыктың мурнунда бодунуң өөрининиң идегелин шынзыктырарын ораладышкан. Бүгү-ле эң чугула албан-дужаалдарны америк улуг капиталдың төлөлекчилеринге шуут берип турар шак ындыг чазак Вашингтонда тургустунган турган. Рокфеллериң төлөлекчизи Даллес АКШ-тың күрүне секретары, Дюпонның концернинериниң төлөлекчизи Вильсон, камгалал министри, кливлендиниң сан-хөө бөлүглээшкининиң төлөлекчизи Хэмфри—сан министри, бостонның сан-хөө бөлүүнүң чалчазы, Морганның бажыңы-биле сырый харылзаалыг Уик-садыг Министри болган болгаш оон-даа өске. Улуг капиталдан чурттуң национал байлактарын үнтеп дээрбедээринден өске чүү-даа эвес болуп хоойлу төлевилелдерни конгресске дүрген белеткеп боттандырып турар апарган. Чижээ, моон мурнунда күрүнете хамааржып турган нефтилиг ханы эвес кыдыра черни чүгле болбаазырадыр

ажылдаар дугайында эргени алганындан безин улуг-улуг нефть компаниялары боттарының карманынга 50-ден 300 миллион чедир долларны суп, шингээдип алырлар. Оон аңгыда синтетиктиг каучук, электри станциялары болгаш өске-даа ол ышкаш түүлдерни бүдүрер талазы-биле чазактың хөй заводтарын хуу америк корпорацияларның ажыглалынга шилчидип берген. Эйзенхауэрниң чазаа өртектерге болгаш ажыы төлевириңге контрольду үзүтваан, ол чорук чурттуң күш-ажылчы чонун оон-даа артыкка үптеп-дээрбедээр арганы америк компанияларга берген. «Нейше» деп америк журналдың илереткенин өзүгаар алырга, Эйзенхауэрниң администрациязының эргe-чагырганга туруп келгениниң баштайгы чылының дургузунда ук администрация национал курламыларны болгаш үндүруг телекчилериниң акшазын чурттуң төөгүзүнде ханды-бир өске администрациянынга бодаарга оон хөй үлеп бээрин (улуг-улуг монополияларга —М. Ф.) четигинкен.

Моон-биле кады АКШ-тың ниити экономиктиг байдалы канчап-даа экиживаан. АКШ-тың экономиказы аазаан «чечектелиишкинниң» орнунга ам бо үеде буурааашкынның үезинде туруп турар. Чурттуң экономиказында кризистиг болуушкуннарның өзүүшкүү көстүп турар.

Тускай сан медээлерни өзүгаар алырга, август айда үлетпүр бүдүрүлгениң деңнели эрткен чылдың августа турган деңнелинден 9 хуу куду болган. Чуртта 5 миллион шуут ажыл чоктар болгаш 10 миллион хире чамдык кезик ажыл чоктар бар. Экономиканың хөй-хөй адырлары, хамыктың мурнунда пөс-таавы, хөмүр таш болгаш автомобиль үлетпүрү, кара металлургия, судно тудуу, коргулчун болгаш цинк тывыы аар болгаш саадалгалыг кризистиң байдалында турар. АКШ-та 1954 чылдың бирги чартыында кан эзилдирилишкини эрткен чылдың ол үезиндезинге бодаарга оон 24,2 хуу куду болган. Барыын штаттарда байдалды дагжыларның америк профэвилели тодаргайы-биле мынчаар характерлеп бижээн: үжен чылдарның депрессиязының соонда бүгү Барыын штаттарга ажыл чоктарның болгаш бууран дүшкен бүдүрүлге эзлериниң хөй-хөй хоорайлары бир-ле дугаарында тыптын келген. Мунмун ажылчыннарны... үндүр сывырып турар. Ажылдаарын үргүлчүлеп турар кижилериң ажыл-хүнүн болгаш ажыл төлевирин кызырып турар».

АКШ-тың көдээ ажыл-агыйы аар-берге кризистиң байдалында таварышкан чорук ам чазактан кызытас тарылгазын 13 хуу болгаш хөвен тарылгазын—19,3 хуу албан-биле кызырып турарындан көстүр. «Юнайтед стейтс ньюс энд Уорлд рипорт» журналдың медээлеп турарын өзүгаар алырга, сөөлгү ийи чылдарның, тодаргайларга республиканчы администрацияның амгы даштыкы политиказының америк улустуң ортузунда болдурган калбак таарымча чок чоруун ажыглаарын ораладажып турар.

1952 чылда соңгуддаларга республиканчы партияның төлөлекчилери эргечагырга дээш демиселге эң-не авыястыг аазаашкыннарны безин америк улуска бээринден ыытпайн турганнар. Ындыг болза-даа практика кырынга мырыңай сыр өске болган. Даштыкы политикага республиканчыларның чазаа демократтарның агрессчи угланышкынын үүлгедип кылыр бүгүдеге дыңналдыр чарлаан. Бо америк күженнишкиниң чөгенчиг бөйдалы амыдырал бүзүрелдин-биле көргүзүп турар. Тайбыңның болгаш демократиязының лагериниң чуртары боттарының тайбын болгаш тургузукчу соруглаларын шиитпирлээринче бүзүрелдин-биле чорup олурар. Оон ыңай республиканчы чазак Европаның камгалалы ниитилежилгезин (ЕКН) дүрген тургузарын болгаш оон шывыы-биле Бөрүлүн Германияны өңдере чепсеглээрин чедип алырын зазлан. Даллестин бо планнары чунар саваң көвүү ышкаш база-ла буступ дүшкен. Америк дипломаттар Индий-Кыдатка «балык сыырыштаарын» күзеп турганнар, ынчалза-даа маңа оларга база-ла чедимче чок байдал таварышкан: олар чер бөмбүрөөнің бо районунга тайбыңны катап тургузарынга шаптык чедирерин ораладажып турган болза-даа, олар ону база чедип ап шыдаваннар, Женева чөвүлел хуралы индий-кыдат айтырыын тайбың шиитпирлээр талазы-биле бодунуң соруглазын чедип алган.

Республиканчыларның чазаның иштики политиказының түпнелериниң талазы-биле ажыл-херек база-ла чөгенчиг болуп турар. Эргe-чагырга кирип алгаш, республиканчы партия хамыктың мурнунда бодунуң өөрининиң идегелин шынзыктырарын ораладышкан. Бүгү-ле эң чугула албан-дужаалдарны америк улуг капиталдың төлөлекчилеринге шуут берип турар шак ындыг чазак Вашингтонда тургустунган турган. Рокфеллериң төлөлекчизи Даллес АКШ-тың күрүне секретары, Дюпонның концернинериниң төлөлекчизи Вильсон, камгалал министри, кливлендиниң сан-хөө бөлүглээшкининиң төлөлекчизи Хэмфри—сан министри, бостонның сан-хөө бөлүүнүң чалчазы, Морганның бажыңы-биле сырый харылзаалыг Уик-садыг Министри болган болгаш оон-даа өске. Улуг капиталдан чурттуң национал байлактарын үнтеп дээрбедээринден өске чүү-даа эвес болуп хоойлу төлевилелдерни конгресске дүрген белеткеп боттандырып турар апарган. Чижээ, моон мурнунда күрүнете хамааржып турган нефтилиг ханы эвес кыдыра черни чүгле болбаазырадыр

шак ындыг байдалда бодунуң соңгулда мурнунуң кампаниязын калбартышаан, республиканчы партияның удуртукчулары улам-на шугулдан шыжыгын турарлар. Республиканчы партияның тургускан «өзү чурумунга» америк соңгукчуларының даарынмас чоруунуң баштайгы медээлери эрткен чылдың күзүнүнде-ле алдынган турган, ынчаарда чамдык штаттарда конгресске болгулаан соңгуддалар республиканчы партиядан америк соңгукчуларының чайлан турарын көргүскен. Республиканчыларның чаа бууроашкыны мырыңай чоокта чаа болган. Республиканчыларның онза күштү үндүрбейн турган соңгулда тиилелгелерин даңдаар-ла чедип ап турган, Мэн штатка сентябрь 13-те губернаторнуң болгаш АКШ-тың конгрезинге төлөлекчилер соңгуддалары болуп эрткен (бо штатка соңгуддалар чанчыл өзүгаар бүгү чуртуундан

ургүлчү ийи ай хире бурунгаар болуп эртип турар). Республиканчылар боттарының кандидаттарын конгресстің кежигүнеринге киирерин шылапкан болза-даа, олар ону улуг күштү үндүрүп турган чедип алган болгаш эрткен соңгуддаларныы-биле дөмейлөөрге, хөй санныг бадыллашкыннарны ыыкынганнар. Оон туржук штаттың губернаторунга 1934 чылдан бээр үргүлчү-ле республиканчы соңгудуп келген болза, ам бир-ле дугаарында демократ соңгутурган, а республиканчы соңгутурбайн барган.

Бо бууроашкыннарны барымдалаан, республиканчы удуртукчулар улам дүүреп турар. АКШ-тың вице-президентизи Никсон тускай агитацияны кылыр дээш, аттанып үнүшкен болгаш 31 штаттарны безин-эргээш келир деп турар, чер болганда республиканчы партиядан кандидаттарны деткиири-биле чүве чугаалап чоруп турар. Огайо штаттың республиканчы партиязының съездизинге бодунуң бирги соңгулда мурнунуң чугаазынга Никсон республиканчыларга кыжаныш турар айыылды ажыы-биле билинген.

Бодунуң республиканчы өөнүү ышкаш эң-не ажык хоп-нүүлдүг чоруктуң мурнунга тура дүшпейн турар демократтыг партия соңгулда мурнунуң кампаниязын база-ла күштелдирип турар. Чижээлөөрге, Пенсильвания штаттың найыслалы Гарисбергке сентябрь 9-та чугаалаан чугаазынга демократтыг партияның удуртукчузу Стивенсон АКШ-тың даштыкы болгаш иштики политиказының талазы-биле бүгү-ле чедимче чок чоруктарны республиканчы партияже шуут чүүй казарын ораладажып турган, ындыг болза-даа, демократтыг партияның конгресстe төлөлекчилери Эйзенхауэрниң чазаның саналдаан хемчегларын өскерилге чокка деткип турган болгай. Стивенсон чүгле чаңгыс Пенсильвания штатта безин 400 мүң ажыл чоктар барын сагындырбышаан, АКШ-та «чепсеглениишкин» дугайында республиканчыларның бадыткалын шоодуп турган. Республиканчы администрацияның даштыкы политиказынга дыка хөй улуг буурааашкынныны, ылаңгыя «европаның камгалал ниитилежилгезин» тургузарын чедип алыр дээр ораладажыышкынның буурап дүшкенин демдеглевишаан, Стивенсон ол даштыкы политиканы дорамчылап турган.

АКШ-та соңгулда мурнунуң кампаниязынга АКШ-тың профэвилел организациялары база киржип турар. Ийи эң улуг америк профэвилелдер каттыжыышкынныларының күш-ажылдың америк федерациязының (КАФ) болгаш бүдүрүлге профэвилелдериниң конгрезиниң (БПК) даргаларының өөлгү чугаалары болза, бо организациялардың удуртулгазы шаанда демократтыг профэвилелдериниң эргелерин болгаш соңгуддаларын республиканчылар ышкаш бак көрүп турар чоруун көргүскен болза-даа, демократтарның талазынга мурнуку хевээр турар бодалдыг деп чүвени көргүзүп турар. Моон-биле кады бо профэвилелдериниң каттыжыышкынныларының удуртукчулары республиканчыларның чазаан шүүмүүлеп туроа-даа, боттарын америк капиталистериниң айбычылары кылыр сойгастан илередип турар. Чижээ, америк легиониуң Вашингтонга болган съездизинге сентябрь 1-де чүве чугаалап тургаш, КАФ-ның даргазы Мини янзы-бүрү социал системаларыг чуттарның тайбың кожа-хелбээ туруп болурунуң идеязынга шуут удурланган. Оон аңгыда Мини «күштүү поолциязының политиказын улам күштүү-биле хөделдирип чорударын кыйгырып, улустар аразында бар турар чөрүлдөөлерни чугаалажышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээринге удурланып, Женева чөвүлел хуралының түпнелдерин буруу шаап турган. БПК-ның даргазы Рейтер база-ла ынныг янзылыг бодал-биле чугаалап турар. Ол-за съездиге чугаалаан чугаазынга Рейтер чепсеглээшкининиң болгаш чаа дайынга белеттелдиң программазын калбартырын кыйгырып турган.

КАФ болгаш БПК-ның удуртукчуларының туруштары улустар аразында харылзааларны улам ыңай таарымчалыг болдурарын, үндүрүгүнүң аар үүргезин эвээжедирин болгаш боттарының материалдыг байдалын экижидерин чүткүлдүү-биле күзеп турар америк ажылчы чоннарының хөөннерин канчап-даа илередип турар. «Чурттуң күш-ажылчы чонунуң эргe-ажылын өзүлүг камгалап турар америк дешилгелиг организациялар ажыл-чорудулганы боттандырарынга онза берге болуп турар шак ындыг байдалда тургустунган. АКШ-тың хөй-хөй штаттарында «чөпсүнчек чоруун хынаар» дугайында, «үрегдекчи ажылчорудулга-биле демисежир» дугайында болгаш өске-даа ол чергелиг хоойлулар боттанып турар, ынчангаш ол хоойлулар АКШ-тың дешилгелиг бөлүктериниңден конгресске кандидаттарны дешидер аргазын шуут чок болдуруп турар. АКШ-та компартияны хоруур дугайында хоойлу байдалды улам нарыыдаткан болгаш ажылчын аңгының организациязын соңгуддаларга идепкейлиг киржир аргадан шуут казаан.

Ындыг турбужежок, АКШ-тың дешилгелиг күштери соңгулда кампаниязын делегейде дүшкүүрлүг чорукту улам ыңай кошкадыры дээш, делегейниң бүгү чуртларының улустарының аразынга дем-паттыжылгазы дээш, америк улустуң материалдыг байдалын экижидери болгаш өөр хамааты эргелерин камгалазары дээш демиселдиң лозунгузунуң адаа-биле аппарбышаан, ук кампанияга улам калбаа-биле киржип турар.

М. ФЕДОРОВ.

Совет далайжыларның маадырлыг чоруунуң дугайында голланды солуннарның бижип турары

ГААГА. Голландияның эриктеринге «Фольга» деп норвег танкерга хып үнген минаны октябрь 11-ден 12-ниң дүнезинде амы-тынын артынга каггаш өөрүгген «Тарту» деп совет чүк пароходунуң далайжыларының карак-кызыл чоруунуң дугайын голланды солуннар бижип турар. Октябрь 13-те үнген «Алгемейн дагблад» деп солуннуң «өрт өөрүүлгезиниң үезинде орустар боттарының пароходу-биле амы-тынын артынга кагганнар» деп улуг эге-биле бижип турары болза:

Танкёрга частыышкынның болурунуң дугайында сагындырыгны радио болгаш чырык медээлер дамчыштыр өске пароходтарга дыңнадып турза-даа, совет пароход отка удур демиселди үргүлчүлеп турган. Орус далайжылар боттарының амы-тынын артынга кагганнар. Норвег танкерни камгалап алганы дээш орустарга өөруп четирер херек.

Октябрь 13-те үнген «Де фолкскрант» солуннуң бижээни болза:

«Тарту» деп совет чүк пароходу айыылдыг-халаптың медээзинге бир дугаар кичээнгей салган.

Хып турган норвег танкерга совет далайжылар дүүревейн болгаш мергени-биле шуут чоокшулап чеде бергеннер. Танкёрга оон соңгаргы частыышкын болуп болурунуң дугайында сагындырыг медээлерни өске пароходтардан берип турза-даа, орустар амы-тынын харамнанмайн, мырыңай чоокшулап чеде бергеш, хып турган судноже сугну күштүү-биле бүлгүрткеннер.

(СЭТА).

Шостаковичниң онгу симфониязын АКШ-ка бир дугаар күүсеткени

НЬЮ-ЙОРК. Октябрь 14-те Нью-Йорк филармониязының оркестри дирижер Дмитрий Митропулостуң удуртулгазы-биле Шостаковичниң онгу симфониязын Нью-Йоркта «Карнеги—Холлага» АКШ-ка бир дугаар күүсеткен. Дыңнакчылар бо симфониянның күүселдемин диннитиг өдыш часкаышкын-биле уктаан. Концертке КНОда ССРЭ-ниң доктаамал төлөлекчизи А. Я. Вышинский олурушкан.

(СЭТА).

Тайваньда америк агрессияга удур

ДЖАКАРТА. «Син По» солуннуң медеглеп турары болза, АКШ-тың деткимчезиби-биле гоминданчылар Тайваньга айыылдыг оюну чорудуп турар. ССРЭ-ниң, Польшаның, Англияның болгаш өске-даа чуртларның садыг пароходтарынче чанкайшичилерниң дээрбечи халдаашкыннарының дугайын «Син По» солун хорадап бижип турар. Тайвань ортулукта чанкайшичи бөлүктү чок кылыр болгаш ук ортулукту дүрүм өзүгаар өөн улусчу Кыдатка шилчидип бээр үе келген деп солун айтып турар.

«Тайвань ортулук Кыдаттың дүрүм өзүгаар девискээри болуп турар деп чүве билдингир, АКШ ону эжелеп алгаш, улустар аразының хамык дугуржулгаларын үреп турар» деп «Хариан Ракьят» солун бижип турар.

Солуннуң медеглеп турары: «Чер бөмбүрөөнің хосталгага ынакшылдыг бүгү кижилери Тайваньга Кыдат Улус Республиканың эргезин деткин турар. Бо эргe ыыктыг болгаш Барыын Ирана талазыбиле бистің негелдевис база-ла ол ышкаш чөптүг деп индонезийчилер бистер санап турар бис».

(СЭТА).

Бразилияда ажыл соксадыышкыны

МОНТЕВИДЕО, октябрь 15. «Импренса популяр» солуннуң дыңнадып турары болза, Бразилияның Гояна районунга (Пернамбуко штат) чигир кылыр 16 плантациялардың болгаш заводтарның көдээ ажыл-агый ажылчыннарының бүгү-ниити ажыл соксадыышкыны болган. Ажыл төлевирин улгаттырарын база штрафтар системазын күш чок болдурарын ажыы соксадып турганнар негеп турган.

Ажыл соксадыышкыны ажылчы чоннарның типилегези-биле доозулган.

(СЭТА).

АКШ-та шуурган

НЬЮ-ЙОРК, октябрь 14. Телеграф агентилелдериниң дыңнадыы-биле алырга, Американың мурнуу талакы районнарынга шуурган эрткен болуп турар. Гаитиниң О-Кей болгаш Жереми хоорайларынга шуурганның түпнелинде 200 хире кижи өлген болгаш 350 кижи балыгланганын дыңнадып турар. Улуунуң талазы-биле Гаитиде ийиги черни эжелеп турар Жереми хоорай барык бүрүү-биле үрелип бузулган.

Шуурган болза, Гвартемаланың мурнуу болгаш барыын талакы районнарынга дыка улуг когаралдарны таварыштырганын Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизи дыңнадып турар.

(СЭТА).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының тоску сессиязы

НЬЮ-ЙОРК, октябрь 16. Гоминданчы дээрбечилериниң талазындан агрессчи үүлгедиишкиннерге хамаарыштыр Бирманың хомудалын чугаалажып көөрүн тускай политиктиг комитет октябрь 15-те доосван. Бирмада туруп турар гоминданчы шериглериниң «чепсээ дүжүртүнген турар ужурлуг» деп чүвени айтып турар резолюцияны комитет бир үн-биле хүлээп алган. «Ол чугула айтырыгны үзе шиитпирлээринче угланган ол чазактың күженишкиннерин» Кол Ассамблея чүүдүгүүнүп болгаш деткип турар дээрзин резолюция Бирманың чазаанга бүзүредип турар. Бирмада гоминданчы шериглерге дуза көргүзер чорукту болдурбас төлөөде, бүгү эргежок чугула хемчегларын алырын бүгү күрүнелерден дилеп турар дилег резолюцияда база кирген.

Гоминданчы төлөлекчи бадылаашкынга киришизен.

(СЭТА).

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК. «Суэц каналын дамчып Израильче садыг пароходтары эртерин кызыгаарлаан» хомудалы-биле холбаштыр чыылдырган Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң хуралы болган. Сентябрь 28-те египет эрге-чагыргалар Суэц каналынга Израильдиң «Бат Галим» деп садыг пароходун саадатканы-биле холбаштыр айыткан хомудалды Израиль кирген.

Хүн айтырыын бадылаан соонда Чөвүлел бо каржылдажышкын дугайында боттарының тайылбырын илереткен Израильдиң болгаш Египеттиң төлөлекчилерин дыңнаан. Араб чурттары-биле болгаш Израиль аразында тайбынчыдыганы хайгаараан турган холушкак комиссиядан илеткел алгыже чедир бо айтырыгны көөрүн соңгаарладыр деп бразиль төлөөниң саналын чөвүлел хүлээп алган.

(СЭТА).

Чөөн Европаның чуртары-биле садыглажыышкынны калбартыр дугайында Барыын Германияда негелде

БЕРЛИН. АДН агентилелиниң медеглелин өзүгаар алырга, октябрь 14-те Боонн бундесраттың (үстүү палатазы) даштыкы херектер талазы-биле комиссиязы Чөөнчүк-биле садыглажыышкынны «барыын талакы эмбарго политиказының хемчээлиби-биле» калбартырын негээн. Бо айтырыгга холбаштырган комиссияның тускай хуралын порт хоорайлар болур Гамбургтуң болгаш Бременниң төлөлекчилериниң негелдезин өзүгаар чыыдырган. Ол хоорайлар Чөөн Европа чуртары-биле садыглажыышкынны кызыгаарлаарының политиказындан онза күштүү-биле когарап турарлар.

(СЭТА).

Японияны милитаризастап турары

ШАНХАЙ. Япон радионуң дыңнадыы-биле алырга, «национал камгалалының эргелели» (Японияның шериг министерствозун ынчаар адап турар) чепсеглээшкин талазы-биле шинчилел ажылын калбартырын шиитпирлээн. Бо сорулганы күүседири-биле эргелелдиң чагырганда туруп турар «шинчилел институдунга» бээр хөрецилер дыка улгадыр. Институттуң штады ийи катап көвүдээн. Институттуң чанында «тускай чепсеглээшкин талазы-биле шинчилел ажылы кылыр элээн каш чаа киллистерни тургускан турар апаар.

Октарны, торпедаларны база суг адаанга чоруур хемелерни болгаш өскелернидаа башкарар реактивтиг ужар-чүүл талазы-биле «шинчилел институду» шинчилел ажылдары кылыр апаар деп дыңнадып турар. Радио-биле башкарар самолёттуу шылгаарының талазы-биле белеткел ажылдарын бо үеде чорудуп турар.

(СЭТА).

Финляндияның чазааның албан хүлээлгезинден дүшкени

ХЕЛЬСИНКИ, октябрь 15. Премьер-министр Теринреннің чогаадып кылганы экономиктиг программа-биле социал-демократтыг партияның болгаш аграржы эвилелдиң чазак бөлүктериниң чепшээрешпээнинің ужурундан октябрь 14-те Теринрен республиканың президентизи Паасикивиге чораан болгаш чазактың албан дужаалынан дүжер дугайында чазактың мурнундан медеглелди аңаа тывыскан. Ону президент хүлээп алган.

(СЭТА).

Италияның полициязының туразында аажылалы

РИМ. «Унита» солуннуң дыңнадып турары болза, полициялар улуг-улуг чурттарыгы-биле гоминданчылар Тайваньга айыылдыг оюну чорудуп турар. ССРЭ-ниң, Польшаның, Англияның болгаш өске-даа чурттарның садыг пароходтарынче чанкайшичилерниң дээрбечи халдаашкыннарының дугайын «Син По» солун хорадап бижип турар. Тайвань ортулукта чанкайшичи бөлүктү чок кылыр болгаш ук ортулукту дүрүм өзүгаар өөн улусчу Кыдатка шилчидип бээр үе келген деп солун айтып турар.

«Тайвань ортулук Кыдаттың дүрүм өзүгаар девискээри болуп турар деп чүве билдингир, АКШ ону эжелеп алгаш, улустар аразының хамык дугуржулгаларын үреп турар» деп «Хариан Ракьят» солун бижип турар.

Солуннуң медеглеп турары: «Чер бөмбүрөөнің хосталгага ынакшылдыг бүгү кижилери Тайваньга Кыдат Улус Республиканың эргезин деткин турар. Бо эргe ыыктыг болгаш Барыын Ирана талазыбиле бистің негелдевис база-ла ол ышкаш чөптүг деп индонезийчилер бистер санап турар бис».

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

КӨДӨӨ АЖЫЛ-АГЫЙ МЕХАНИЗАЦИЯЗЫНЫҢ УЧИЛИЩЕЗИНГЕ ӨӨРЕНИКЕР

Көдөө ажыл-агый механизациязының № 10 тыва училищезин дараазында тускай эртемнерге

өөреникчилер хүлээп алырын чарлап тур:

трактористер (өөредилгезиниң хуусаазы 6 ай, хүлээп алыры октябрь 1-ден ноябрь 15-ке чедир), механик-комбайнёрлар —(өөредилгезиниң хуусаазы 6 ай, хүлээп алыры 1954 чылдың декабрь 1-ден 25-ке чедир).

Училище 18 хардан өрү назылыг, чеди класс билигиг, эр, хөрөөжен колхозчуларны, МТС-тер болгаш совхоотар ажылдакчыларын (МТС-териң болгаш совхоотарының путёвказын өзүгаар) хүлээп алыр.

Өөреникчилерни стипендия-биле, а ол ышкаш халас идик-хен болгаш аъш-чем-биле хандырар, хоорай чуттуг эвестерни ниити чурталга черлери-биле хандырар.

Училищеге кирери-биле райкүүкомнарга, МТС-терге болгаш совхоотарга баар.

Кирерин күүзүннер: паспорттуң, билииниң дугайында шынзыдылгазын болгаш кадыгының дугайында эмчиниң шынзыдылгазын эккээр.

Училищениң адреси: Кызыл хоорай, Сельская кудумчузу бажың № 27.

1955 чылда

„ШЫН“ СОЛУННУҢ

чагыдылгазын хүлээп алыры эгелээн.

Чагыдылганы „Союзпечатьтың“ Кызыл хоорайда болгаш районнарда салбырлары, харылзааның салбырлары болгаш агентилери, почтальоннар, а ол ышкаш бүдүүлгелерде болгаш албан черлеринде, колхозтарда, совхозтарда болгаш МТС-терде база өөредилге черлеринде чагыдылга талазы-биле хөй-ниити төлөлекчилери хүлээп ап турар.

ЧАГЫДЫЛГАНЫҢ ӨРТӨӨ:

12 айда—52 рубль 30 копеек.
6 айда—26 рубль 10 копеек.
3 айда—13 рубль 05 копеек.
Неделяда 5 үнер

Моон-биле кады областың:

„Тувинская правда“, „Тыванын аныяктары—Молодежь Тувы“, „Сылдысчыгаш“

Солуннарының болгаш „Агитаторнуң блокнодунуң“

ЧАГЫДЫЛГАЛАРЫН БАЗА ХҮЛЭЭП АП ТУРАР.